

87

katedra

YU ISSN 0022/9296
LETNIK XIX ŠT. 13 [14]
11. 10. 1979
CENA 3 DIN

PISMO BRALCEM

Vsak začetek je težak, zato mi (za razliko od vseh prejšnjih uredništev) ne začenjamo od začetka, temveč nadaljujemo tam, kjer smo končali v juliju. In ob tem začetku nadaljevanja vas lepo pozdravljamo v upanju, da boste brali Katedro še naprej. Kot smo že povedali, smo vozni red malo spremenili, tako da je to številka 13—14, od številke 1 pa bomo pričeli šteti po novem letu. Vse to iz več razlogov: vse načrte delamo od januarja do decembra, za to obdobje dobivamo sredstva in tudi poročila so vezana na koledarsko leto. Poleg tega bo olajšano vodenje evidence naročnikov, zmanjšan bo vpliv fluktuacije kadrov itd. itd. Zato vse naročnike obveščamo, da morajo naročnino za naslednje leto poravnati do konca decembra. Toliko o tem.

V času počitnic smo zabeležili dve stvari, s katerima vas želimo seznaniti.

1. V prejšnji številki smo vas na tem mestu obvestili, da smo na vseh mariborskih višjih in visokih šolah postavili stojala za samoprodajo Katedre in da s poštenostjo kolegov nismo bili zadovoljni. Od zadnje številke smo razdelili na vse šole po 100 kosov, razen na višji agronomski šoli, kjer smo pustili 50 izvodov. Na tej šoli bi jih morali prejeti 150, našli pa smo samo 8 dinarjev. Na pedagoški akademiji so neznan delavci te šole skrili stojalo pod stopnice skupaj z ostalim odpadnim materialom in je resnično čudno, da so „pedagogi“ pobrali približno 50 števil in v protivednost pustili malo več kot 4 din. Na visoki tehniški šoli smo za 100 števil dobili 43 din, na višji pravni pa polovico manj. Na visoki ekonomsko komercialni šoli so bili bolj pošteni in so nam pustili v blagajni 76 din. Sklepamo: kolegi so nam ukradli okoli 350 števil. Vsekakor nazoren primer nesolidarnosti, neidentificiranja z univerzo, pa tudi nepoštenosti. Ali bo zveza socialistične mladine ali zveza komunistov razumela to kot problem in razpravljala o njem? Upajmo, pa ne zaradi vseh naslednjih števil, temveč predvsem zaradi tega, kar bi šola morala dati: vzgajanje v socialističnem duhu.

2. Nekaj o poštenosti in fer odnosih pa bi se nedvomno lahko naučili tudi tovariši pri Večeri. V številki od 26. julija je Milena Vehovar dobila prostor za izliv davno oblikovanega nesimpatizerstva in želje po maščevanju Katedri, in to samo zaradi enega našega teksta o Večerovem protežiranju gimnazijcev kot elitne in skoraj edino aktivne srednješolske mladine v Mariboru. In tako gimnazijka bralcem Večera pod naslovom **Katedro bralci** ponuja tendenciozno izbrane citate iz pisma tov. Šalerja, ki smo ga objavili samo zato, ker je bilo edino, ki je prispelo kot odgovor na Katedrino anketo. To edino pismo dokazuje, kolikšna je vaša želja, da bi bila Katedra „vaša“ in ne le „uredniška“. Pomagati uredništvu pomeni mnogo več od senilne kritike in lažnega informiranja. Zapomnite si to, tovariši iz Večera in tovarišica Vehovar. S kakšnimi nameni je dan javnosti podatek, da smo prodali samo 27 izvodov ene številke (iz našega uvodnika je bilo jasno, da se to nanaša samo na kioske Dela v Mariboru; število prodanih izvodov te številke je bilo čez 6.800), da je Katedra last uredništva (čeprav smo sami iskali pomoč pri SZDL, ZK, ZSMS ...), da je preveč filozofiranja (komu in zakaj je preveč marksizma, ko vemo, da ga je v mariborskih listih in revijah porazno malo), da so informacije samo flancanje itd. In za konec, tov. Vehovar, na vaš vzklik Čigava je Katedra — odgovarjamo: dobro je, da ni vaša in takih kot ste vil ZD se nam, da je v tem sklopu pomembno napisati tudi naslednje: Večerov odnos do Katedre se že leta ni spremenil. Da je mnenje uredništva Večera istovetno s tistim tov. Vehovar, kaže tudi to, da njenemu „flancanju“ ni dodalo nikakršnega komentarja. Takšen odnos zahteva resnejši premislek. Če bi šli po poti recipročne nepoštenosti in netolerance, zagotovo vemo, da nam ne bi nikoli manjkalo materiala. No, veliko pomembnejše od tega se nam zdi dati prispevek marksistični miselnosti v tej sredini, objektivno in odgovorno informirati, kritično analizirati in predlagati. Mislimo, da bi socialistični tisk moral biti tak.

Kaj pa vi mislite?

Uredništvo

katedra

ČASOPIS UNIVERZITETNE SODOBNOSTI KATEDRA

Časopis univerzitetne sodobnosti Slovenije
62000 Maribor Ob parku 5 Tel. (062) 22-004
Žiro račun: 51000-678-81846
Izdaja Univerzitetna konferenca ZSMS na mariborski univerzi

UREDNIŠTVO:

Zvone Teržan (glavni urednik—politika), Ivan Soče (odgovorni urednik—teorija), Goran Devidé (likovnost in fotografija), Iztok Jančar (kultura), Lucijan Vihar (informacije), Marjan Harl (tehnični urednik), Stalni sodelavci: Tatjana Kušar, Helena Klakočar, Marko Šoštar, Igor Turničnik, Blaž Rafolt in Jožica Bauman.

IZDAJATELJSKI SVET:

Marija Debelak, Marjan Fekonja, Miroslava Geč-Korošec, Miran Krajšek, Fanika Kranjc, Franc Kržan, Mojca Majerle, Lujko Polnec, Marjan Pungartnik (predsednik), Bogdan Čepič, Franci Rogelšek, Boris Sovič, Sebastijan Strleček, Črtomir Stropnik, Ivan Soče, Brane Srčnik, Zvone Teržan, Janez Premožič in Goran Devidé.

SOFINANCERJI:

Katedra izhaja ob podpori šol univerze v Mariboru, Univerzitetne konference ZSMS Maribor, Izobraževalne skupnosti Slovenije, Kulturne skupnosti Slovenije, Zveze skupnosti za zaposlovanje Slovenije in Raziskovalne skupnosti Slovenije.

TISK:

ČGP Mariborski tisk, Maribor, Tržališka 14
Katedra izhaja tri tedensko. Cena izvoda je 3 din. Letna naročnina znaša 40 din, za združeno delo in inštitucije 60 din. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Uradne use vsak delavnik od 12. do 15.

OBVESTILO ČLANOM ŠTUDENTNSKEGA SERVISIA V MARIBORU

Obveščamo vse člane študentskega servisa v Mariboru, ki ste se včlanili v servis za šolsko leto 1979/80, da boste odločali o statutu in osnovah planov servisa na referendumu, 10. 10. 1979 ter istega dne volili delegate v svet servisa. Zbor članov in konec javne razprave o statutu in osnovah planov bo v torek, 2. 10. 1979, v jedilnici študentskih domov, Tyrševa 23, ob 16. uri. Predlog aktov lahko še dobite v študentskem servisu na Gosposvetski cesti 87.

Volilni imeniki so razgrnjeni na oglasni deski v prostorih servisa — nepravilnosti javite do 5. 10. 1979 predsednici komisije za sestavo volilnega imenika tov. Bredi BEZJAK — referentki za posredovanje del. Poziv na referendum in volitve boste prejeli po pošti na naslov, ki ste ga sporočili ob vpisu v servis. Če poziva ne boste prejeli, pa ste v letošnjem študijskem letu že član servisa, vas prosimo, da se referendumu in volitev vseeno udeležite. V pozivu bo tudi navedeno, na katerem volišču (VTS VEKŠ, PA in podružnica Celje) bo posamezni član odločal.

Prosimo vas, da svojo pravico in dolžnost vestno izpolnite in se referendumu in volitev polnoštevilno udeležite ter tako omogočite konstituiranje servisa na temeljih socialističnega samoupravljanja.

ŠTUDENTSKI SERVIS

KATEDRA RAZPISUJE

naslednja prosta mesta in opravila:

1. glavnega urednika ter odgovornega urednika lista,
 2. urednikov področij: informacije, visokošolska problematika, teorija in prevodi, literatura-gledališče-glasba in likovnost,
 3. sodelavce za naštetih in druga področja,
 4. organizatorja prodaje in reklame,
 5. več kolporterjev.
- Interesenti naj se oglasijo osebno ali po telefonu vsak dan od 12. do 13. ure.

OBVESTILO KUD ŠTUDENT

Akademski folklorna skupina Študent vpisuje nove člane. Interesenti naj se oglasijo vsak delavnik od 9. do 11. ure v prostorih društva Ob parku 5 ali po telefonu (062) 25-927.

Lahko rečemo, da je mariborska univerza zrasla in pravzaprav ustvarila svojo fiziognomijo na osnovi stopnjevanega študija, ki je bil sprejet za potrebe gospodarstva. Vse šole v Mariboru so dejansko nastale na pobudo gospodarstva. Temu ustrezen je tudi razvoj te naše ustanove, in če pogledate nazaj, je približno 50 % naših diplomantov študentev ob delu. Tretja karakteristika tega preteklega obdobja je, da je mariborska univerza rasla sama. Če spremljamo kjerkoli po Jugoslaviji rast novega univerzitetnega središča, se prav pogosto srečujemo s tem, da so se univerzitetna središča afirmirala prav s tem, da so se pojavili ali dislocirani oddelki nekega drugega univerzitetnega središča

MONOLOG REKTORJA

DR. DALI ĐONLAGIČ, REKTOR UNIVERZE V MARIBORU

ali pa je ta druga univerza ustanovila šolo, fakulteto. In potem je od tod rasla. To je bil karakterističen proces za jugoslovanski prostor, z izjemo Maribora, za katerega lahko rečemo, da smo ravno iz tistih specifičnosti, ki sem jih prej navedel, ubrali svojo pot. Jasno, da so se pri tem pojavljali tudi določeni problemi, predvsem se srečamo s kadrovskimi problemi, saj so skoraj vsi učitelji prišli iz prakse, imeli so morda kakšnih deset let prakse v industriji ali družbenih službah in so potem prišli na delovno mesto učitelja na mariborski univerzi. Mogoče je to tisto, kar je še danes čutiti v delu univerze, da je le-ta obrnjena še vedno k taki praksi, vse njeno delovanje je usmerjeno v prakso, v gospodarstvo.

Menim, da imajo študentje v našem tripartitnem sistemu samoupravljanja velike možnosti, da sodelujejo v oblikovanju pedagoškega in raziskovalnega procesa. Vendar pa ta ustvarjalnost in kreativnost študentske populacije pogosto izostane. Razmišljal sem, kje so vzroki za to. Mislim, daje samoupravna organiziranost študentov prešibka in da je pravzaprav nedefiniran status študenta tudi razlog takšnega obnašanja študentov. Vemo, da status študenta v naši družbi dejansko ni razčiščen. Samoupravne odnose, ki jih imamo, smo prenesli iz delovnih organizacij. V tej situaciji bi bilo torej nujno poiskati

drugačno obliko samoupravne organiziranosti. Takšno organiziranost, ki bi ustrezala tudi statusu študenta in ki bi na ta način primerneje zbudila interes za razrešitev problemov na visokoškolskem zavodu. Danes lahko pogostokrat rečemo, da študent ni zainteresiran, ker ne vidi, kaj pomeni zanj, če sodeluje v današnjih oblikah samoupravljanja. Mislim, da je to tisto, kar bi nujno morali rešiti. V obštudijskih dejavnostih bi po mojem mnenju morali izpolniti neke minime oz. minimalne pogoje. Tukaj mislim predvsem na prostor in sredstva. Študent mora imeti za realizacijo svojih obštudijskih dejavnosti na voljo neka sredstva. Ta bi mu morali zagotoviti, da bi obštudijske dejavnosti lahko zaživele. Po drugi strani pa so se nekatere od teh obštudijskih dejavnosti preveč obrnile same k sebi, tako da so skoraj profesionalizirane, in ne vem, če so to potem še študentske obštudijske dejavnosti. Zanimajo me tiste obštudijske dejavnosti, kjer študent res doživlja afirmacijo drugega dela svoje osebnosti, svoje doživljanje, kulturno ali fizikalno ali pa katerokoli. Sem za to, da v prvi vrsti financiramo množično kulturo. Sem pa absolutno za to, da podpiramo iz te kvantitete kvaliteto. Ampak kvaliteta je lahko samo, če obstoja kvantiteta. Res bom poskušal in se trudil, da bomo rešili te osnovne probleme.

Ena od nalog, o kateri smo v kongresnem obdobju zelo temeljito razpravljali, je bila študentska samouprava oziroma način, kako naj študente res množično vključujemo v samoupravno dejavnost. Čeprav nismo prišli do čisto ustreznih stališč glede vrednotenja študentovega dela, smo vendarle menili, da so bile kongresne razprave usmerjene tako, kot smo pričakovali. Mislim, da je čisto vseeno, kako bi imenovali osnovno celico študentskega samoupravljanja, ali je to samoupravna skupina, katedra ali svet letnika. Bolj pomembno se mi zdi, kako bi se v tej samoupravni skupini oblikovala stališča in kako bi se ta stališča prenašala na predstavnike študentov, ki so v samoupravnih organih. Ta povezava med osnovno celico in študenti delegati nam nikoli ni uspela. Odločitve v visokem šolstvu se še vedno najprej sprejemajo v poslovodnih organih univerze, in le od osebne moči delegatov študentov in uporabnikov je odvisno, koliko so jih ti sposobni spremeniti v res družbeno sprejemljivo obliko.

Aktualen problem, ki je bil vse leto prisoten, je bil priprava na zakon o usmerjenem izobraževanju in pa seveda na razpravo o tem. To akcijo zelo pozitivno ocenjujem. Menim, da je tu univerza kot celota, tako učitelji, samoupravni organi kot študenti, problem osnutka zakona izredno resno vzela in da je bila razprava zelo temeljita, poglobljena. Redko katera akcija je zajela tako širok krog ljudi kot ta. Tudi ZSMS na univerzi je to akcijo izredno dobro izpeljala in so bile njene pripombe zelo tehtne. Druga velika naloga je bila, da smo skušali nadaljevati delo iz prejšnjega leta, ko smo sprožili proces samoupravnega utrjevanja.

Mislim, da so letošnji bruci na nekaterih VTOZD tisti, ki bodo dejansko prvi študentje v tretjem desetletju nekaterih mariborskih šol. Gotovo bodo imeli precej problemov v začetku svojega študija, ker je način študija in način dela drugačen, kot je bil v srednji šoli. Vendar mislim, da je večina pridobila delovne navade v svojem šolanju v srednji šoli in da je to osnova za uspešno delo na univerzi. Želim jim, da bi uspešno pričeli študij, saj je od uspešnega začetka mnogo odvisno. Uspešen začetek predstavlja v večini primerov zagotovilo za uspešen konec.

Vem, da se bo pa marsikdo srečal tudi z drugimi problemi, od stanovanjskih, materialnih in tako naprej, vendar jim svetujem, da predvsem prvim semestrom posvetijo vso pozornost. To bo zagotovilo za njihov uspeh. Želim, da se uspešno vključijo v pedagoški proces, da se uspešno vključijo v novo sredino in v našo samoupravno družbo na univerzi. Upam in pričakujem, da bo ta generacija še boljša, še bolj kreativna in še uspešnejša, kot so bile dosedanje.

NAROČAM KATEDRO

Jaz

ki stanujem

naročam Katedro za šolsko leto 1979/80 in se obvezujem plačati naročnino s položnico, ki jo bom prejel takoj, ko bom poslal to naročilnico na naslov: Katedra, Ob parku 5, Maribor

UNIVERZITETNA KONFERENCA ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE NA UNIVERZI

Univerzitetna konferenca ZSMS je najvišji organ organizacije ZSMS na univerzi.

Univerzitetna organizacija ZSMS je enotna organizacija v idejnem organizacijskem in akcijskem smislu. Združuje vse člane ZSMS, ki študirajo na univerzi v Mariboru.

Vsak član ZSMS se mora včlaniti v osnovno organizacijo ZSMS v TOZD, kjer študira. OO ZSMS organizira zaradi intenzivnejšega dela razne komisije: za informiranje, idejnopolitično delo, kulturno dejavnost in druge. Člani OO ZSMS razpravljajo o problemih, ki se pojavljajo pri njihovem delu, o problematiki dela ter idejnopolitičnem izobraževanju. OO ZSMS mora spremljati družbena in materialna vprašanja študentov, vsebinsko mora vplivati na delo samoupravnih organov na šoli in zahtevati, da se dosledno po samoupravni poti rešujejo problemi, s katerimi se študenti srečujemo. OO ZSMS je nosilec kandidacijskega postopka pri volitvah delegatov na VTOZD, po volitvah pa spremlja njihovo delo.

Univerzitetna konferenca ZSMS (UK ZSMS) ima v skladu s statutom ZSMS status obične konference ZSMS. Sestavljajo jo delegati, ki jih neposredno volijo člani ZSMS v OO ZSMS in delegati občudijevskih dejavnosti. UK ZSMS zlasti določa politiko, stališča, naloge in program univerzitetne organizacije ZSMS. Voli tudi izvršilne organe UK ZSMS in občudijevskih dejavnosti.

Predsedstvo UK ZSMS, ki je izvršilni organ univerzitetne konference, ima sedež v Tyrševi ulici 23 (v kleti študentskega doma), uradne ure pa vsak delavnik od 13. do 15. ure. Telefonska številka je (062) 22-977.

KULTURNO UMETNIŠKO DRUŠTVO ŠTUDENT

Društvo je praznovalo letos 15-letnico svojega obstoja. Želja članov je, da bi v resnici postalo reprezentančno društvo mariborskih študentov. Društvo ima tri sekcije:

- folklorno skupino (FS),
- akademski pevski zbor (APZ) Boris Kraigher,
- skupino za moderni ples — Point.

Letošnje leto pa bo pričela z delom tudi gledališka skupina pod vodstvom mentorjev iz Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru.

Folklorna skupina je najstarejši del KUD. Seveda s tem ni rečeno, da so člani te sekcije tudi po letih najstarejši. Pravzaprav so le-ti najbolj poskočni, tako na odru, kot tudi za njim. Vaje ima FS dvakrat na teden po dve uri, pred nastopi pa tudi več. Člani FS veliko nastopajo v Beogradu, Skopju, Varaždinu ter podolgem in počez po Sloveniji. Folkloristi tudi po nastopih ne mirujejo in s tem, tako trdijo, vedno uspešno preganjajo utrujenost. Kaj je folklor, v menda vsak, in če vas veseli, zaplešite z njimi.

Pevci APZ Boris Kraigher dosegajo iz leta v leto lepe uspehe. Repertoar zbora zajema veliko narodnih in ponarodnih pesmi (ne samo slovenskih in jugoslovenskih). Dirigent zbora Stane Jurgec je med „apezejevci“ zelo priljubljen. Kako tudi ne, saj že 15 let uspešno

vodi zbor. Zbor tudi veliko gostuje po Jugoslaviji in v tujini. Člani imajo redne in „izredne“ vaje — v Dželožu, na piknikih, praznovanjih rojstnih dnevov svojih članov in članic... Tako ne manjka zabave, veselja, petja in kdor rad prepeva, naj se vključi v APZ, saj so sveže moči vedno dobrodošle.

Point je skupina za moderne plesne, ki združuje mlade, ki jim plesanja ni nikoli preveč. To ni disko klub, temveč združitev plesa z gibi, z izrazom, s kompozicijami na odru. Torej plesalci, navdušeni za moderni ritem, priključite se!

Verjetno ste že spoznali, da KUDOVCi združujejo prijetno s koristnim. Člani so sami veseljaki, družabni in radi so skupaj. Po vajah se dobivajo ob pivu, kjer pozabijo na študij, pa tudi na ljubezenske težave.

KUDOVCi vabijo k sodelovanju vsakogar, ki želi sodelovati, kajti v podmladku je bodočnost KUD Študent.

Društvo ima prostore v depandansi študentskih domov, v kleti Ob parku 5, telefon 25—927.

ŠTUDIJ IN GLASBA

Takšen naslov ima oddaja mariborskih študentov, ki je na sporedu radija Maribor vsak drugi torek od 18. ure do 18.30.; vsak drugi petek od 8.25. do 9. ure pa je na sporedu prav tako študentska oddaja Mariborski bruc. Od oktobra naprej pa bo oddaja Študij in glasba tedensko, in sicer vsak torek od 18. do 18.30., mariborski bruc pa bo še naprej na programu vsak drugi petek zjutraj.

Oddajo pripravlja študentski uredniški odbor v sodelovanju z rednimi in občasnimi sodelavci. Vrata oddaje so odprta vsem, zato vabimo vse, ki imate veselje do pisanja in sposobnost kritičnega opazovanja, da se zglasite na Radiu Maribor, Koroška cesta 19 (ali nam pišite), kjer se boste z urednikom dogovorili za sodelovanje. Torej vsi tisti, ki občutite nepravilnosti in se srečujete z vsakdanjimi problemi pri študiju v samoupravi in družbenopolitični praksi, prispevajte svoj delež pri reševanju omenjene problematike, saj le skupnimi močmi bomo lahko izboljšali kakovost, izvirnost in aktualnost naše skupne oddaje, popestrene s prijetno glasbo.

ŠTUDENTSKESKE PRIREDITVE

Študentske prireditve potekajo čez vse študijsko leto in obsegajo vse občudijevske dejavnosti od športne do kulturne. V preteklem letu je bil poudarek na športnih in kulturnih prireditvah, kar je predvsem posledica nedela večine komisij v osnovnih organizacijah ZSMS po vseh šolah. Podobno je tudi pri univerzitetni konferenci ZSMS, kjer ni o delu komisij ne duha ne sluha. Pomembno vlogo za uspeh prireditve ima tudi komisija informiranje letu sploh ni delovala. Dela je ogromno, tudi od vas novopečenih brucov je odvisno, kako bodo občudijevske dejavnosti na vaši šoli zaživele.

Pridružite se torej kakšni komisiji: če vas zanima plakatiranje ali šolsko glasilo — priključite se komisiji za informiranje; če pa se zanimate za kino, likovnost ali glasbo, vam je kulturna komisija na razpolago. Tuso šport in še mnoga druga zanimiva področja. Vsakega izmed vas nekaj prav gotovo zanima in veseli. Če boste opazili, da v posameznih komisijah na vaši šoli ni vse tako, kot bi moralo biti, napišite članek za Katedro in radi ga bomo objavili. Svoj višek dosežemo vsako leto študentske prireditve v mesecih aprilu in maju — aprilsko-majske prireditve, ki so nekakšen zgoščen prikaz dela čez

vse leto. Takrat gostujejo v Mariboru tudi študentje z drugih univerz.

In ne pozabite, študentsko življenje ni samo buljenje v knjige in skripta, ampak tudi kaj bolj ustvarjalnega.

ŠTUDENTSKI SERVIS

BI RADI ZASLUZILI?...

Vsi tisti, ki študirate v Mariboru eno, dve ali več let, študentski servis gotovo že poznate. Denar, zaslužen prek servisa, vam je verjetno že velikokrat prišel pravo — za nabavo nove garderobe, pa za kozmetičarko, frizerja ali pa za duhovno potešitev — kolikor vam je to uspelo z obiskom v kinu, gledališču, galeriji, disku itd. Za vse tiste, ki ste šele letos pričeli s študijem, pa nekaj osnovnih podatkov:

Študentski servis deluje kot servis od leta 1971, prostore pa ima v Študentskem domu IV, Gosposvetska 87, Maribor, telefon 26-491. Vanj se lahko včlanijo vsi redno vpisani dijaki in študentje vsak dan med uradnimi urami od 8. do 14. Za vpis potrebujete 2 slike ter potrdilo o šolanju (dijaki) oz. frekventacijsko potrdilo (študentje). Servis ima evidenco del, ki so trenutno na razpolago in so vpisana v posebni zvezek. Dela so različna, od strokovnih, ki zahtevajo intelektualno znanje višje ali visoke šole, do administrativnih in tudi fizičnih del. Honorarji za izvršeno delo so odvisni od raznolikosti in težavnosti posameznih opravil, pogojev dela ter potrebnega znanja in se gibljejo od 30 do 50 dinarjev na uro.

Posebno veliko povpraševanje za delo je v počitniških mesecih in v času, ko štipendije ne dotekajo redno. Čeprav še vedno v glavnem prevladujejo dela za fante — dekleta, nikaner ne obupajte! Tudi za vas se bo kaj našlo, še posebej, če obvladate strojepisje.

Kakšnih počitnic na Tahitiju ali na Havajih si s prisluženim denarjem razumljivo ne boste mogli privoščiti, prislužili, včasih prigarali pa si boste žepnino, morda dodatek k štipendiji.

... ALI NAPRAVILI ŠOFERSKI IZPIT

Če še ne znate voziti jeklene konjička, pa bi to radi počeli, seveda za 20 dinarjev popusta pri uri vožnje, in ste poleg tega še študent oz. dijak, je avto šola, ki deluje v sklopu študentskega servisa, pravi naslov za rešitev vašega problema.

Šola pripravlja vsak mesec dva teoretična tečaja za vozniški izpit kategorije B, organizira pa tudi zdravniški pregled in opravljanje izpitov iz prve pomoči. In končno vas vrli inštruktorji nauče upravljanja kovinsko škatlico, tako da lahko brez zadrege vozite pred izpitno komisijo. Če izpit opravite, je vaša trofeja v žepu, sicer poizkusite ponovno. Pohitite, dokler je še čas, volja in denar.

MEDNARODNI KLUB PRIJATELJSTVA

Klub združuje študente iz nevrščenih dežel in dežel v razvoju, ki študirajo v Mariboru, in ima čez 80 članov iz 17 držav: Kenije, Afganistana, Centralnega afriškega kraljestva in drugih. Začetki kluba segajo v leto 1974, ko je bil ustanovljen kot klub tujcev. MKP v pravem pomenu in vlogi, ki jo ima sedaj, pa deluje od leta 1976 v okviru univerzitetne konference ZSMS v Mariboru.

V okviru kluba delujejo tudi komisije: kulturna, športna, komisija za družbeno dejavnost, komisija za informiranje, komisija za študijska in socialna vprašanja. Zelo aktivna je tudi folklorna sekcija.

Naloge kluba so reševanje problemov tujih študentov, predvajanje filmov, priprava razstav in folklornih natopov.

Vsi klubi delujejo v okviru združenja, ta pa v okviru univerzitetne konference ZSMS Maribor. Prav tako se člani klubov vključujejo v vsakoletne aprilsko-majske študentske prireditve. V okviru združenja deluje tudi sekretarist ZK, pri posameznih klubih pa so ustanovljeni aktivni ZK.

Združenje in njegovi posamezni klubi imajo prostore v študentskem domu III pri predsedstvu UK ZSMS, Tyrševa 23. Uradne ure so vsak dan med 13. in 15. uro, telefon 22-977.

HRANA: KJE? KAJ? PO ČEM?

Verjetno je zelo malo študentov, ki v Mariboru nimajo težav s prehrano. (Seveda ne mislimo tistih, ki se hranijo lepo doma pri mamicah). Resda v današnjem času premoremo velike, pa malo manjše restavracije, menze, gostilne in v skrajnem primeru tudi kakšne bife, pa vendarle se ne moremo pohvaliti, da s prehrano študentov v Mariboru ni težav. Nasprotno, zdravo hrano, primerno študentskemu žepu, je zelo težko dobiti oz. najti. Zato smo se na uredništvu Katedre odločili, da pogledamo malo v restavracije in lokale ter vam skušamo svetovati, kje se lahko dobro in poceni hranite. Gotovo bo takšna informacija koristila brucem, ki imajo v teh jesenskih dneh že tako kopico problemov.

Pri zbiranju informacij nas je še posebej zanimalo: kakšna je cena posameznega obroka, ali se je potrebno abonirati, kje se lahko kupujejo bloki in kakšen je ambient kakor tudi odnos gostincev do gostov.

Restavracija Center — Prešernova 3 (blizu stare VEKŠ)

	Cena	Čas
Zajtrk	8.50 din	7.— 9. ure
Kosilo	34.00 din	11.— 15. ure
Večerja	28.00 din	18.— 21. ure

Bloke lahko kupite v upravi restavracije Center. Prehranjevanje brez blokov je občutno dražje.

Restavracija je samopostrežnega tipa. Kvaliteta hrane ni najboljša, prav tako ambient.

Menza v študentskih domovih (Ob parku 5)

	Cena	Čas
Kosilo	32.00 din	12.— 13.30 ure
Večerja	20.00 din	18.— 19.30 ure

Bloke lahko kupite v blagajni poleg bifeja v II. domu. Restavracija je samopostrežnega tipa, kvaliteta hrane ni najboljša.

Mestna restavracija — Koroška cesta 3 (Glavni trg)

	Cena	Čas
Kosilo	40.00 din	Restavracija je odprta
Večerja	35.00 din	od 5. do 22. ure.

Bloke lahko kupite pri blagajni restavracije. Tako kvaliteto hrane kot ambient vam priporočamo.

Bife na VEKŠ (Nova VEKŠ)

	Cena	Čas
Malica	21.00 din	Odprto od 7. do 14. ure
Kosilo	32.00 din	

Kvaliteta hrane je zadovoljiva. Zaradi nizkih cen (kosilo) priporočamo.

Rotovška klet — Glavni trg 14 (pod mestno hišo)

	Cena	Čas
Kosilo	65.00	11.30 do 14.30

Cena za je študente precej »zasoljena«.

Novi svet — Jurčičeva (blizu trgovske hiše Merkur)

	Cena	Čas
Kosilo I.	60.00 din	Restavracija je odprta
Kosilo II.	55.00 din	od 7.30 do 22.30

Ambient je primeren, kvaliteta hrane dobra. Različne jedi dobite po naročilu. Kljub nekoliko visokim cenam vam restavracijo priporočamo.

Fontana — Koroška cesta (v bližini nove pedagoške akademije)

	Cena	Čas
Kosilo	40.00 din	od 12. do 15. ure.

Omenjena cena kosila velja samo za abonente. Kvaliteto hrane in ambient priporočamo. Zaradi velike oddaljenosti od centra je restavracija primerna predvsem za študente PA.

Železniška restavracija — Partizanska cesta (vhod z dvorišča križišč Partizanske ceste in Maistrove ulice)

	Cena	Čas
Kosilo	40.00 din	od 12. do 15. ure

Bloki niso potrebni. Kvaliteta hrane je primerna. Restavracija je samopostrežnega tipa. Kljub neprimernemu ambientu vam restavracijo priporočamo.

Hotel Orel — restavracija Orlič, Volkmajerjev prehod

Restavracija je samopostrežnega tipa. Kvaliteta hrane je dobra, vendar so obroki majhni. Restavracijo vam priporočamo za malico in zajtrk.

Po obisku vseh omenjenih restavracij sva s kolegico ugotovila, da se študentu glede prehrane v Mariboru ne piše nič kaj dobrega. O zdravi prehrani, vsaj takšni, kakršno nam priporočajo strokovnjaki, ne moremo napisati nič kaj pohvalnega. Res je, da si študent zagotovo kvalitetnejšo hrano, kolikor izbira jedi po naročilu. Vendar pa je to z majhno štipendijo nemogoče. Pri abonentskih obrokih pa nam vse preradi ponujajo ovelo solato, enoličnost jedilnikov in majhne obroke. Pa tudi ambient je v večini restavracij vse prej kot prijeten. Tako se na primer načrtovalci velike samopostrežne restavracije Center gotovo ne hranijo v njej, saj bi jo gotovo v tem primeru preuredili, saj se gost v njej počuti podobno kot delavec v veliki montažni tovarni, ko opravlja eno od svojih vsakdanjih enoličnih operacij. V tem pogledu vam predlagamo, da se raje hranite v manjših lokalih, kjer se boste zagotovo prijetneje počutili in vam bo tudi kosilo bolj teknilo. Pa dober tek! Suzana TRENTA Srečko PIRTOVŠEK

ZDRAVSTVENO VARSTVO ŠTUDENTOV

Le malokdo se lahko pohvali, da je zdrav kot »riba« — da mu nič ne manjka. Enkrat glavobol, pa težave z želodcem, živčna napetost ob izpitih, vse to so težave, ki nam večkrat ne prizanesejo.

Za zdravstveno varstvo študentov, ki študirajo na mariborski univerzi, skrbi dispanzer za zdravstveno varstvo študentov. Svoje prostore pa ima v paviljonu Ob parku 5.

V okviru dispanzerja poslujejo:

1. splošna ambulanta za kurativno in preventivno dejavnost (vsak delavnik od 7. do 12. ure),
2. dve zobozdravstveni ambulanti z zobotehničnim laboratorijem (vsak delavnik razen petka od 7. do 12. ure in od 13. do 17. ure),
3. diagnostični laboratorij,
4. psihohigienska posvetovalnica (vsak delavnik od 7. do 12. ure),
5. ginekološka profilaktična ambulanta (vsak torek in petek od 6. do 10. ure).

Zlasti v prvih stikih z okoljem naletijo študentje na težave, ki vplivajo na fizično in psihično zdravje: socialni problemi, težave s stanovanjem in prehrano, nov način študija, bivanje v večjih skupinah v študentskih domovih, večja angažiranost. Živčne obremenitve prinašajo pogoste nevroze in motnje počutja, ki so včasih odločilne za premagovanje psihičnih naporov pri študiju. Želodčne motnje stopnjuje še neredna prehrana. In če se pojavijo takšne ali podobne težave, je najbolje, da zavijemo k zdravniku.

Posebno pozornost posveča dispanzer preventivnim pregledom, ki so za študente prvih in zadnjih letnikov, zajemajo pa splošni sistematski pregled, zobozdravstveni pregled, laboratorijski pregled

krvi in urina, radiografsko slikanje pljuč in srca, tuberkulinsko testiranje ter po potrebi tudi specialistične preglede.

Zobozdravstveno varstvo opravljata dve zobni ambulanti. Vse raziskave opozarjajo na skrb, ki jo vzbujajo zobovje srednješolske in visokošolske mladine. Zobna gniloba (karies), obolenja obzobnih tkiv (paradentoz), nepravilnost v razvoju čeljusti in zob (ortodontske anomalije) ter druge posledice zamujenega opozarjajo na redno nego in naj nas prepričajo, da je takrat, ko se pojavi bolečina, že prepozno!

Psihološko pomoč dobe študentje v psihohigienski posvetovalnici. Oblike tvorstne pomoči pa so: svetovanje, psihološko vodenje in psihoterapija glede na ugotovljene oblike in stopnje težav.

Za študentke pa je vsak torek in petek od 6. do 10. ure odprta ginekološka profilaktična ambulanta, kjer skrbe za zdravstveno varstvo v nosečnosti, ob porodu; zdravstveno varstvo v zvezi z načrtovanjem družine, preprečevanje splava in kontracepcijo ter zdravstveno varstvo študentk zaradi preprečevanja in zdravljenja ženskih bolezni, zlasti zgodnje odkrivanje malignih obolenj genitalij in prsnih žlez.

Zelo aktualna so vprašanja v zvezi s spolnostjo in kontracepcijo, ki ji posveča zdravstvena služba posebno pozornost.

Nekatere probleme lahko rešujemo sami, individualno. Od iznajdljivosti in sreče je odvisno, če bomo z rezultati zadovoljni. Kadar pa gre za težave s področja medicine, je najbolje, če zavijemo v dispanzer in se posvetujemo z zdravnikom, četudi ugotovimo le utrujenost ali lažje oblike nevroze. K utrjevanju zdravja pa nedvomno sodi tudi povezovanje z naravo, aktivno ukvarjanje s športom, planinarjenje. Ne samo v počitnicah, tudi v času študija ne smemo pozabiti na to.

ZABAVA

Če mislite, da boste imeli v Mariboru težave samo s študijsko literaturo, hrano in stanovanjem, se motite. Tudi z zabavo boste imeli kar precej težav, še posebej, če niste preveč iznajdljivi.

Na voljo sta vam dva diska, velikokrat slab spored v kinematografih in zelo malo koncertov. Tistim, ki se radi rekreirate v disko klubih, sta na voljo dva: na Fontani in v Pristanu. Bolj vam priporočamo disko v Pristanu, saj je bližje mestu, pa še malo cenejši je in manj »šminkerski« kot na Fontani. Spored v mariborskih kinematografih (trenutno so samo trije), je večkrat precej klavrn, razen če se ne navdušujete za cenene karate filme in razne druge limonade. Obisk v kinu vam priporočamo samo, če dežuje in če res nimate početi kaj pametnejšega. Tistim, ki se zanimate za resno glasbo, priporočamo koncertni abonma, saj so koncerti precej kvalitetni. In kaj naj priporočamo vsem tistim, ki niso tako navdušeni za resno glasbo? Žal vam ne moremo priporočiti ničesar, ker drugih koncertov v Mariboru ni (o pač: vsako leto gostujejo Ljupka Dimitrovska, Džo Maračič, Pro Arte...)

RADIOKLUB „ŠTUDENT“

V okviru univerzitetne konference ZSMS v Mariboru deluje tudi radioklub Študent, ki je bil ustanovljen pred dvema letoma na pobudo SO Maribor in zainteresiranih študentov. Radioklub, ki šteje 30 članov, ima sprejemno-odajno postajo moči 250 W z usmerjenim vrtljivim antenskim sistemom.

Člani kluba dosegajo zveze z radiomaterji na vseh kontinentih in sodelujejo na večjih mednarodnih tekmovanjih. Redno organizirajo tečaje iz telegrafije in poznavanja mednarodnega pravilnika o telekomunikacijah.

Če želite najti prijatelje po vsem svetu, pohitite in se včlanite v klub.

Sedež kluba je v prostorih UK ZSMS, Tyrševa 23 (ŠD II.), Maribor. Uradne ure so vsak dan od 13. do 15. ure. Telefon (062) 22-977.

KULTURA

V Mariboru imamo več kulturnih ustanov, ki si jih je vredno ogledati.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE MARIBOR

je ena izmed najpomembnejših kulturnih institucij v Mariboru. Tako tudi SNG Maribor opravičuje svojo zgodovinsko in družbeno vlogo v severovzhodni Sloveniji s svojim pomembnim kulturnim deležem. Ni potrebno posebej poudariti, da ta institucija pomeni razširjanje različnih vrst gledališke umetnosti, kot so: drame, opere, baleti in druge eksperimentalne oblike.

Razen na velikem odru pripravlja SNG Maribor vsako leto tudi predstave na malem odru in v Kazinski dvorani.

Tudi letošnja gledališka sezona je SNG Maribor pripravilo bogat repertoar novih del, pa tudi ponovitev iz prejšnje sezone. To velja za dramo kot za opero.

Letos bodo ponovno razpisali študentski abonma. Vsekakor vam ga zelo priporočamo, saj je Slovensko narodno gledališče v Mariboru med najkvalitetnejšimi v Sloveniji.

MUZEJ NARODNE OSVOBODITVE MARI-BOR — Heroja Tomšiča 5

Osnovno poslanstvo muzeja je razvijanje socialističnega patriotizma — zlasti pri mladih na osnovi negovanja revolucionarnih in borbenih tradicij NOB. Zato muzej ni izključno kulturno muzejska ustanova, temveč je obenem še prosvetna in znanstvena institucija, ki pokriva območje severovzhodne Slovenije.

Muzej zbira in hrani gradivo za zgodovino naprednega gibanja pred letom 1941, NOB ter pojvne socialistične izgradnje. Še posebej je vredna ogleda zbirka Maribor med NOB.

Osnovna naloga muzeja je približati pridobitve NOB mladi generaciji in jo seznaniti s trdim bojem starejše generacije, ki je v zgodovinskem trenutku izborila svojo in našo prihodnost.

POKRAJINSKI MUZEJ — Grajska 2

Svoje prostore ima v mariborskem gradu, v enem najpomembnejših kulturnih spomenikov iz časov renesanse in baroka.

Muzej ima stalno arheološko zbirko s prazgodovinskimi in antičnimi najdbami, etnološko in kulturnozgodovinsko razstavo s področja Podravja in Pomurja. Posebej velja omeniti bogato zbirko baročnega kiparstva iz 18. stoletja in kostumsko zbirko s historičnimi, modnimi in vojaškimi nošami od 18. do 20. stoletja. Zbirka je dina te vrste v Sloveniji. Muzej prireja tudi občasne razstave, kjer prikazuje gradivo, ki sicer ni v stalnih zbirkah.

Poleg obiska v obeh omenjenih muzejih vam priporočamo, da stopite še v Likovni salon Rotovž Rovoški trg 1, in v Umetnostno galerijo v Strossmayerjevi 6, saj boste tudi to našli marsikatero zanimivo stvar.

IAESTE

je mednarodna organizacija za izmenjavo strokovnih praks za študente tehnike.

IAESTE (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience) je organizacija, konzultativno povezana z UNESCO in Mednarodno organizacijo dela (ILO). Sekcija te organizacije že nekaj časa aktivno deluje na visoki tehniški šoli. Sodeluje lahko vsakdo, ki ga to delo zanima. V zimskem času hodijo člani te organizacije po delovnih organizacijah in skušajo dobiti zagotovila, da bodo le-te v poletnih mesecih prpravljene sprejeti na prakso enega ali li več študentov. Od števila zbranih praks je odvisno, koliko ponudb bo organizacija dobila iz tujine. Vsaka sekcija dobi toliko tujih praks, kolikor jih je nabrala v domačih podjetjih in jih poslala za izmenjavo. Pred izmenjavo je potrebno zbrati število interesantov, ki želijo na prakso v tujino. Prijavljeni študentje

morajo izpolnjevati določene pogoje glede študijskega uspeha, znanja tujega jezika, starosti in podobno. Sekcija ima svoje prostore na visoki tehniški šoli v Mariboru, Smetanova 17, telefon (062) 25-461.

INTERNACIONALNI ŠTUDENTSKI SERVIS

Namen internacionalnega študentskega servisa je omogočati študentom in dijakom cenejša potovanja in organizirati delo v tujini.

Dejavnost internacionalnega študentskega servisa je:

— izdajanje mednarodnih študentskih izkaznic ISIC (International student identity card), ki omogočajo študentom popuste v tujini. Izkaznico ISIC lahko dvigne vsak reden študent, če prinese potrdilo o šolanju, eno sliko in denar za znamkico;

— informiranje o popustih za študente pri prevozih, bivališčih, turističnih storitvah, pri ogledih prireditelj in kulturnih ustanov itd. tako pri nas, kot v tujini;

— pomoč študentom, ki želijo delati v tujini. Ker vseh informacij, ki jih posedujemo, ni mogoče posredovati na šole, internacionalni študentski servis svetuje, da se vsak študent pred potovanjem ali odhodom na delo v tujino oglasi pri nas.

Internationalni študentski servis deluje v prostorih UK ZSMS, Tyrševa 23, telefon 22-977, vsako sredo od 14.30 do 16.30.

AISEC

je mednarodna organizacija za izmenjavo študentov ekonomije. Vključuje 53 držav, med katerimi je tudi Jugoslavija.

AIESEC (Association Internationale des Students en Sciences Economiques et Commerciales) organizira tudi prakso in bivanje tujim študentom v Sloveniji, praktikantom pa nudi različne ugodnosti (popuste pri vožnji, sokritje potnih stroškov ipd.).

Osnovni cilj organizacije je izpopolnjevanje znanja študentov ekonomije ter razvijanje prijateljskih odnosov med državami članicami. Študent, ki po tej organizaciji odpotuje na prakso v tujino, se tam izpopolni v znanju tujega jezika, seznanja se s tujo tehniko in tehnologijo, načinom vodenja in organiziranja podjetja, seznanja se s kulturnim, socialnim in političnim življenjem določene države, kar mu koristi za poglobitev znanja in za boljše poznavanje tujega trga in njegovih zahtev. Hkrati pa se ob tem razvija prijateljstvo med mladimi, kar omogoča širjenje idej miru in mednarodnega razumevanja.

V AIESEC je Jugoslavija na vidnem mestu, saj je tretja po številu študentov, ki gredo vsako leto na prakso v tujino. Vsako leto opravi prakso v tujini približno 300 naših študentov.

Pododbori AIESEC so danes skoraj na vseh ekonomskih fakultetah ter višjih in visokih šolah.

Pododbor AIESEC deluje na visoki ekonomsko komercialni šoli že 15 let. Vsako leto prireja tudi poletno šolo samoupravljanja, namenjeno študentom iz tujine. Prav tako delujeta pododbor na VEKS v Celju in na visoki šoli za organizacijo dela v Kranju.

ESPERANTO — MOST MEDNARODNEGA PRIJATELJSTVA

Prav gotovo si že slišal besedo esperanto. Mogoče si jo prezrl, misleč, da je odvečna tujka; mogoče pa si vedel, da je tako ime nevtralnemu mednarodnemu jeziku, pa nisi vedel, kje dobiti nadaljnje informacije ali kje bi lahko obiskoval tečaj. Upami, da ti bo zato ta članek koristil.

Vsakdo je gotovo imel težave, ker ni razumel mimoidočega tujca, ki je želel kakšno

informacijo. In na potovanjih nam neznanje jezika obiskane dežele onemogoča pogovarjati se prijateljsko z domačini. Razen v velikih hotelih in na letališčih si ne moremo dosti pomagati niti z znanjem angleščine. Čeprav so se jezikovne težave pojavile od trenutka ko sta dve različni plemeni prišli v stik, so postale aktualnejše danes, ko se „razdalje manjšajo“ stiki med strokovnjaki, delavci, mladino in celo otroki različnih narodnosti pa večajo. Učenje tujih narodnih jezikov pa je naporno in dolgotrajno, znanje težko dosegljivo za mnoge ljudi, poleg tega pa pri tem učenju vedno čutimo jezikovno diskriminacijo, kulturne in celo imperialistične interese „velikih narodov“ s pomočjo nadvlade njihovega jezika. Pred esperantom pa smo vsi narodi enakopravni: mali in veliki. Dokazano je (poizkus v Paderbornu), da se ga naučimo približno 10-krat lažje (in hitreje !!!) kot kateregakoli narodnega jezika.

Esperanto je mednarodni planski jezik. V tej opredelitvi je vsaka beseda važna. Esperanto je torej jezik kakor vsak drugi jezik, samo s to razliko, da je ustvarjen po planu, ne pa kakor vsi drugi jeziki po nepreračunljivem zgodovinskem razvoju. Po tem genialnem planu se esperanto danes razvija prav tako, kakor katerikoli drug jezik. Če rečemo, da je esperanto mednarodni jezik, poudarjamo s tem, da ni last kakega naroda, temveč da je namenjen le mednarodni uporabi. **Esperanto nima namena odstraniti obstoječe narodne jezike, temveč samo sedanjo jezikovno diskriminacijo v mednarodnih odnosih.** Služi naj vsem kot nevtralnemu sredstvu v mednarodnem sporazumevanju.

Slovnica esperanta je sestavljena iz samo 16 pravil brez izjeme. Kljub tej genialni enostavnosti je mogoče v tem mednarodnem jeziku izraziti vsako misel. Besedni koreni so v esperantu vzeti iz narodnih jezikov po načelu internacionalizma. Zaradi tega so v veliki meri poznani vsem narodom. Iz enega osnovnega korena lahko napravimo mnogo besed, povprečno 10—15, včasih tudi do 50! To seveda izredno olajša učenje.

Iz leta v leto raste število mednarodnih kongresov, konferenc, študijskih seminarjev in prireditev, ki uporabljajo kot edini jezik esperanto. Povsod po svetu izhajajo časopisi in revije raznih vrst, med njimi tudi leposlovnji, strokovni in verski časopisi. Redne oddaje v esperantu ima 21 radijskih postaj, med njimi tudi radio Zagreb.

Tudi med Mariborčani je esperanto našel ne le prijatelj, temveč tudi tiste, ki so se ga naučili in ga sedaj redno uporabljajo v stikih s somišljeniki v drugih deželah. V zadnjem času je večji napredek opazen predvsem pri mladinski sekciji Esperantskega društva Maribor. Delo mladih esperantistov pa ni le učenje esperanta, temveč še veliko drugih nalog, ena izmed poglavitnih pa je, da se zavzemajo in prispevajo k vzgoji mladih ljudi v duhu humanizma, internacionalizma in enakopravnega sodelovanja vseh naprednih sil v svetu. Mladinska sekcija tesno sodeluje z OK ZSM Maribor, prav tako pa se tudi trudi, da bi navezala stike z DO-D, ki naj bi pri svojem mednarodnem delu uporabljale mednarodni jezik. V tem mesecu so zaposleni predvsem z organizacijo esperantskih tečajev in krožkov na različnih mariborskih osnovnih in srednjih šolah. Za vse, ki nimajo možnosti obiskovanja tečaja ali krožka na šoli, pa bo organiziran še tečaj v klubu mladih.

Vse informacije glede esperanta, esperantskega gibanja, tečajev v skupinah ali dopisnih tečajev dobite v prostorih mladinske sekcije E. D. Maribor, Orožnova ul. 2 (levo — spodaj), Maribor (po domače: v klubu mladih), vsak petek med 17. in 18. uro.

Janko ŠTRUC

REFORMA UNIVERZE ALI NOVA UNIVERZA

Dubrovnik je letos že štiriindvajsetič bil gostitelj mednarodnega seminarja Univerza danes. Organizator seminarja sta Skupnost univerz Jugoslavije in Zveza socialistične mladine Jugoslavije.

Ne vem, zakaj so jugoslovanski študenti pred 24 leti, ko so začeli s seminarjem, iskali prav Dubrovnik, mesto tradicije, zgodovine, spominov. Mogoče zaradi turističnih razlogov (zlobneži še dandanes govorijo, da večina udeležencev pride na seminar zaradi morja, Dubrovnika in možnosti preživeti lep zapoznel dopust), mogoče zato, da bi diskusijo o problemih (zvečine tradicionalnih, okostenelih) univerz uredili v starem mestu, ki živi v glavnem na temeljih tradicije in od tradicije, ter tudi na ta način opozorili na probleme sodobne univerze.

Za letošnji seminar so sploh značilne žive diskusije o razvoju in prihodnosti univerze. Temu je bila posvečena prva od treh glavnih tem seminarja.

1. Koncepti in sistemi visokošolskega izobraževanja v svetu – danes in jutri

Po nizu zanimivih diskusij je prevladalo stališče da mora biti sprememba izobraževalnega sistema (univerza je njegov pomemben del) plod določenega in resnega znanstveno-raziskovalnega dela. V priporočilih s seminarja je zato zapisano, da se visokošolsko izobraževanje ne more spreminjati samo zase, temveč se lahko spremeni le, če se spreminjajo družbene razmere, v katerih živi. In tako kot razvoja družbe ni moč prekiniti, tudi razvoja visokega šolstva ni mogoče ustaviti. To mora biti kontinuiran proces. Na seminarju so poudarili, da je za uspešno uveljavitev reforme pomembna in nepogrešljiva vloga in vključenost študentov v njej. Položaj študenta trenutno ni zadovoljiv. V prvi vrsti je potrebno študentu zagotoviti vlogo subjekta znanstvenoraziskovalnega in vzgojno izobraževalnega procesa. To velja v veliki meri tudi za naše domače razmere. Za Sloverijo je značilna izjemno aktivna in enakopravna vloga študentov v procesu samoupravnega odločanja in izjemno pasivna vloga v znanstvenoraziskovalnem procesu. Ta je še vedno domena inštitutov, kateder in znanosti, posvečenih v njih. Neposvečeni (študenti in drugi) imajo le redko možnost sodelovati v znanstvenem delu. In tako dolgo, dokler ne bomo znali podružbiti znanosti, doseči enotnosti pouka in raziskovanja, tako dolgo ne bomo mogli govoriti o sodobni univerzi v Sloveniji.

2. Permanently izobraževanje in visoko šolstvo

Druga tema seminarja je tesno povezana s prvo. Permanently izobraževanje mora biti ena od osrednjih funkcij in značilnosti sodobnega visokega šolstva. Znano je, da dandanes človeku ni več mogoče v šoli dati dovolj veliko dozo znanja za celo življenje, ker se pač znanje prehitro spreminja, razvoj gre prehitro naprej.

Prof. Šime Ivanjko z univerze v Mariboru je na temo permanentnega izobraževanja prispeval zanimiv referat, ki je vzbudil veliko pozornost med udeleženci in pri jugoslovanskem tisku. V referatu je obdelal nekatere probleme in dosežke študija ob delu na univerzi v Mariboru. Brez dvoma je naša univerza na tem področju dosegla do sedaj izjemne rezultate. Vse bolj pa je očitno, da smo v zadnjem obdobju priče le kvantitativnemu porastu študija ob delu, manj pa kvalitativnemu premiku na vsebinskem področju. Glavna motivacija za študij ob delu je še vedno titula, manj pa potreba za izpopolnitvijo znanja. Ena od najpomembnejših razvojnih perspektiv naše univerze (na razvojnem področju pa bo morala univerza nasploh narediti več kot do sedaj, ker drugače grozi stagnacija – stagnacija pa pomeni nazadovanje) se zato brez dvoma kaže v kvalitativnem razvijanju študija ob delu v taki smeri, da bo šlo za resnično permanentno izobraževanje, takšno, ki nikdar ne preneha, ki mobilizira vse moči in sposobnosti človeka, tako duhovne kot čutne. Cilj permanentnega izobraževanja je človek in njegov razvoj.

3. Vloga študentskih organizacij v premagovanju razlik v izobraževanju med razvitimi in deželami v razvoju.

Tretjo temo so v glavnem obravnavali le predstavniki študentskih organizacij (teh je bilo približno 50 iz vseh delov sveta). Za dubrovniški seminar je namreč značilna razdvojenost na „profesorski“ in „študentski“ del. To se kaže v tem, da profesorji v glavnem ne prisostvujejo študentskemu delu (razgovori so popoldne, ko se večina profesorjev sonči na dubrovniških plažah). Resnici na ljubo pa je potrebno povedati, da se tudi študenti ne udeležujejo najbolj množično dopoldanskih diskusij.

Študentski razgovori (o tretji temi) so bili koristni. Organizatorju (ZSMJ) je dejansko uspelo ustvariti resnično demokratsko tribuno, na kateri so udeleženci svobodno in konstruktivno razpravljali o izobraževalnih razlikah v sodobnem svetu. Te razlike so dandanes že pošastno velike. Če se bodo sedanji trendi nadaljevali, bo v svetu kmalu ena milijarda nepismenih in to v dobi, ko je pred nami strahovita komunikacijska in informacijska ekspanzija.

Študenti in njihove organizacije imajo pri borbi za zmanjševanje razlik v znanju velike, če ne že odločujoče možnosti. Možnosti in dolžnosti imajo kot današnji študenti in kot jutrišnji strokovnjaki. ZSMJ je na seminarju opravila cel niz bilateralnih pogovorov s predstavniki študentskih organizacij, na katerih je prišlo do intenzivne in koristne izmenjave mnenj in stališč.

BORIS SOVIČ

HEJ, HAJ BRIGADE HEJ, HAJ ROKE MLADE

„Zdravo, si že doma? Kako je bilo v brigadi?“

„No, saj je bilo lepo. Kar v redu. No, pravzaprav je bilo čudovito, res!“ Tako nekako odgovarjaš po vrnitvi iz brigade in bolj se brigadirsko življenje odmika v preteklost, več lepih besed izrekaš o njem.

Pripovedovanja prijateljev in časopisni članki so polni hvalnic o tej ali oni brigadi, o udarniških značkah, trakovih akcije, mladostnem zanosu, bratstvu, prijateljstvu, da nazadnje ne veš več, če naj vse verjameš. Izkušnje ti pravijo: punca, ne misli, da je vse idealno! Če so problemi in težave doma, v šoli, vsepovosod, bodo tudi v brigadi. Vsi dnevi pač niso le pesem in „horuk“.

In potem se odločiš, ker želiš spoznati nove prijatelje, ker želiš graditi domovino in sebe in ker hočeš ukusiti, vonjati, čutiti tisto mladost (mogoče malo romantično), kakršno so živeli naši očetje in kakršno baje težko srečaš na mestnih ulicah, mladost, ki je vsa polna moči, optimizma in ki zmore vse. Oddaš prijavnico in greš na akcijo.

In potem si tam. Premetavaš zemljo, polniš samokolnice s peskom, kamenjem ali betonom in seveda (kot vsi) tu in tam „zabušavaš“. Malo te skelijo dlani, mali te boli v križu, mali si odrgnjen, malo opečen od sonca in malo utrujen. Ko te popoldne na predavanju o načrtovanju družine in spolni vzgoji (kar je zaradi vsesplošne zaljubljenosti zelo koristno predavanje) prizadevna predavateljica upajoče vpraša, kaj je planiranje, ji lahko takoj odgovoriš: če imaš kup zemlje (ob cesti, na primer) in ga ravnaš, da nastane lepa banka, je to planiranje. Popolne posejdaš pri kantini ali pri sosednjih brigadah, greš na tečaj ali predavanje, spiš, igraš nogomet, košarko ali odbojko, zvečer so brigadni večeri, plesi... Dnevi ti hitro minevajo.

Si in nisi zadovoljna.

Nekateri bi najraje zopet zložili stvari v potovalko in šli domov, ker jih je to ali ono užalilo. Slišijo se bolj ali manj jezne opazke v stilu: „Zvečer lahko pleše, dopoldne pa ne more na traso.“ in „Naša skupina nabira procete za vso brigado, vi pa zabušavate.“ Zgodi se, da se komandant in brigada ne razumeta najbolje, demokracijo pa si tako vsak razlaga po svoje. Potem se komandant posluži preizkušenega recepta starih Rimljanov „deli in vladaj“ in zopet se brigadirji grdo gledajo med sabo. Zveš, da moraš paziti, kdo je v bližini, preden komu zaupaš svoje misli. (Vsi ste pač utrujeni in razdraženi.)

Rezultati na trasi baje niso najpomembnejši, toda ne najboljši procenti vsakogar spravljajo v slabo voljo. Glavni traserji so res prvi geniji: razlutate izračunavajo do pet mest natančno. (Kar pomeni, da se pri toni zemlje zmotijo največ za 10 dkg.). Pri tem jih ne spravi v zadrego niti takšno delo, kot je pometanje ceste, po kateri ves čas vozijo tovornjaki in jo je treba pometati vedno znova. (Nekdo je zlobno pripomnil, da bi lahko že jutraj v štabu vprašali, koliko odstotkov boste ta dan dobili, da ne bi bili v negotovosti.)

Voljo do dela lahko izgubiš tudi, če en dan koplješ jarke, naslednji dan pa jih zasipavaš, ker teh jarkov sploh ne potrebujejo. Pozneje te potolažijo: to je šele prva izmena, do tretje bo že bolje.

Tako včasih vsa brigada poje: „Što ste došli, kad ste znali, da ste ovdje najebali.“ (no, oprostite izrazu), včasih: „Mili bože, daj nam malo kiše, ne može se više.“ (Papa Marx se te pesnice ne bi preveč veselil, toda ljubi bogec tako in tako deli dež kot posebno milost samo v nedeljo, takrat, ko bi lahko šli na izlet.)

Tisti s kupom našitkov na brigadirki ti pripovedujejo, da se ta akcija sploh ne more primerjati z drugimi, ki so se jih udeležili, a veš, da boš že naslednje leto enako samozavestno hvalila prav to akcijo, pa še slabe vesti ne boš imela. Saj ti je vendar všeč! Včasih, ko se utrujena in umazana brigada s pesmijo vrača z dela, ko vse naselje poje himno pri dviganju zastave, ko se brigade spontano vseprek pozdravljajo: „Jedan pozdrav za brigado iz Skopja...“, jedan pozdrav za brigadu...“ in na koncu: „Svi smo braća, b-r-a-ć-a, braća, braća braća!“, takrat se ti širijo prsi. Pa greš v umivalnico in moraš skozi celo naselje in se ustaviš tu intam, malo poklepetaš, nekdo ti prinese coca-colo ali te povabi na kavo. Govoriš malo slovensko, malo srbohrvatsko, naučiš se celo nekaj makedonščine – glavno, da se razumemo.

Potem je prva dekada kar naenkrat mimo, pa druga in že greš domov. Daješ naslove in „vatrene poljupce“, na koncu se vsi objemate in jočete, avtobus že pelje...Celo tisti, ki so stavili za zaboj piva, da ne bodo jokali, ne vzdržijo vsi.

ODPRTA TALIJINA VRATA

Mariborska gledališka hiša je s tretjim Gledališkim protokolom pričela letošnje jubilejno, šestdeseto sezono. V sklopu teh zanimivih bralnih večerov smo do sedaj lahko spremljali Arrabalovi enodejanki Molitev in Krvnika, odlomke iz romana Draga Jančarja Sojenje Johanu Otu, nato letošnje aforizme Dušana Mevlje, za konec pa obljublajo še predstavitev Snojevega romana Jožef. Medtem ko na velikem odru pripravljajo

Čufarjevo grotesko Ščurki v režijski postavitvi Aleša Jana, pa na malem eksperimentalnem odru izvaja Alja Tkačeva svojo avtobiografsko izpoved pod naslovom Jaz Jacera. V repertoar Malega odra se je vključila tudi uprizoritev Strindbergove Gosposodične Julije, ki je bila pred leti ustvarjena v okviru neinstitucionalne gledališke skupine; septembrska premiera v Pekrah potrjuje novo in odprto gledališko politiko svežega in zagnanega vodstva. Tudi Ptuj, to zanimivo mesto z impresivnim zgodovinskim patosom, je popolnoma neizkoriščen vir dramskega ali umetniškega ustvarjanja nasploh. SNG obljublja tudi v tem mestu nekaj dramskih predstav; začeli bodo s Koncertom za dva igralca v izvedbi Janeza Klasinca in Milene Muhičeve, po Petanovih aforizmih pa je moč sklepati, da bo to sproščen, satirično bogat gledališki dogodek. Izток Valič bo na malem odru režiral Švabičovo Odrsko pripoved o mladem junaku, Janez Jemec Avanturo Bojana Martinca (zgodba govori o bolnikih v psihiatrični bolnišnici, ki v resnici predstavljajo stanje sedanjih medčloveških odnosov). Franci Gabrovšek pripravlja Diderotov Paradoks o igralcu, uprizorili pa bodo tudi Kovičovo Malo čitanko.

Oder bratstva in enotnosti bo pripravil Čipličev Takrat o sluškinjah, sicer pa bo poskrbljeno tudi za najmlajše; uro Grimmovih pravljic bodo lahko poslušali v šolah, vrtcih, gledališču...

Velikoodrske predstave so tehtno in dovolj drzno izbrane. 21. septembra pričakujemo Čufarjeve Ščuke, nato z mladinskega odra komedijo v orientalni metaforični preobliki zgodbe iz Tisoč in ene noči pod naslovom Hakimove zgodbe, ki jih je napisal Portugalec Norberto Avila. Režirala bo Vesna Arhar. Branko Kraljevič bo pripravil prvo slovensko uprizoritev Grabbejevega Don Juana in Fausta, prav gotovo izredno zanimivo dramsko delo, ki združuje v filozofsko meditativnih verzih dva znamenita literarna motiva. V prevodu Aleša Bergerja bo drugo krstno uprizoritev Montheletovega Port Royale, duhovitega francoskega misleca in dramatika, režiral Voja Soldatovič. Gost iz Ljubljane Mile Korun bo režiral delo enega najznačilnejših avtorjev našera stoletja, Luigijsa Pirandella Nocoj bomo improvizirali. Gre za nekakšno razkritje gledališča in njegovih ustvarjalcev, ki so se zbrali, da bi zaigrali dramo o družini La Croce...

Sodobno politično in intimno igro Jamesa Joycea Pregarstvo bo režiral Banko Gombač. Satiro Gribojedova Gorje Pametnemu Juro Kislinger, pripravili pa bodo tudi Kreftovo odrsko vizijo zadnjih dni življenja Franceta Prešerna.

Res, izredno obsežen in pester je program mariborske drame. Omenil sem že novo, zagnano umetniško vodstvo. S prihodom novega direktorja Drame Bojana Štiha se je resnično premaknilo na bolje. Obsežnejši repertoar, nove oblike dramskega izražanja, približevanje gledališke umetnosti vsem tistim, ki so količjak odprti; pripravljene sprejemati inzulze odkritega in iskrenega teatra.

Sramotno za univerzitetni Maribor je, da v povprečju sploh nima gledališkega občinstva med mladimi, dijaki in študenti — vira za nadaljnje delo in razvoj mariborskega in slovenskega umetniškega gibanja. Kdo je krivec? Morda mladi sami? Morda pomanjkljiva vzgoja staršev, ali tista, ki bi jo naj nudilo osnovnošolsko izobraževanje? Verjetno bo vse skupaj, vsa malomarna pozornost pri umetniški motivaciji že pri najmlajših, zaprtost same gledališke hiše ipd.

Zato so se pri SNG Maribor odločili stopiti korak naprej. Za začetek so pripravili poseben ŠTUDENTSKI ABONMA s 50 % popustom, torej boste za pet dramskih in pet opernih predstav na velikem odru odšteli vsega od 360 do 80 dinarjev. Lahko pa se odločite tudi za RED MALI ODER, ki velja samo 150 dinarjev za sedem predstav. Prav tako pa so na voljo študentom, ki se izkažejo z indeksom polovične cene vstopnicam za zunajabonmajske predstave.

Vpisovanje študentovskega abonamaja bo od 17. septembra dalje, blagajna pa je odprta vsak dan od 10. do 12. in popoldne od 17. do začetka večerne predstave.

Pohitite, gledaliških sedežev je samo 420!!

DAN BREZ MASKE

Po dokaj neuspelem začetnem koraku s tretjim Gledališkim protokolom, v katerem smo lahko v pustni in prisilno kabaretni obliki poslušali zastarele šale in domislice Dušana Mevlje, ki navkljub trudečim se igralcem niso mogle prodrati in pravilno motivirati gledalstva, smo toliko bolj pričakovali nastop Alje Tkačeve, igralka in pisateljica iz Ljubljane.

Že precej let je minilo, odkar smo se zadnjič pulili za karto več, po dolgem času smo se ponovno stiskali na spodnji stopnici maloodrskega avditorija ter v pravem premierskem pričakovanju strmeli v razgibano, a intimo scensko postavitev režiserke Vesne Arharjeve. Lahko bi rekli, da je z Aljo Tkačevo na mariborski oder privedel nov, otočno svež veter, toliko pričakovan in prepotreben. Vsa njena silovita življenjska energija, ki se, bolj v igri kot v besedilu, polagoma sprošča v uri in pol, je strnjena v dinamični fizični akciji, v popolnem obvladovanju telesa in govorne igre. Na sproščen in iskren način se pred nami razkrije njen „čudni, dolgi in samotni dan“, dan ženske, igralka, Jacerin dan.

Alja Tkačeva: „Jacera (e) je treba izgovoriti široko in besedni poudarek je na tem glasu) — beseda ni nič skrivnostnega in sploh ni ime. Doma je v osrčju Jadrana, kjer govorijo domačini očarljiv dialekt, v katerem mrgoli prežvečnih besed vseh bližnjih in daljnih neslovanskih narodov.“

Tako nam Tkačeva odkriva Jacero v vsej njeni čutni razgaljenosti, v brezkompromisni resničnosti in s tem preseneti gledalca, ki ima le redkokdaj možnost, da občuti na odru pristno življenjsko resničnost. Nastanek te zanimive avtobiografske izpovedi „komentira Tkačeva: „Jacera je nastala izključno po avtobiografskih motivih. Na srečo ali smolo živim popolnoma osamljeno življenje. S pisanjem pa se ukvarjam že dalj časa. Pišem dnevnik iz določene potrebe, verjetno iz pisateljske. Hotela sem ustvariti svojo predstavo in tako sem vzela motive po dnevniku in prikazala svoj dan. Stvar pa je prerasla avtobiografske meje, bolj ko se je oblikovala pisana beseda in bolj ko se je razvijala na vajah ... predstavah, vedno bolj se je nagibala k splošnosti. Jacera ni nujno, da je ženska, igralka, ker to sem pač jaz, ampak je lahko vsak osamljen človek, ki živi osamljeno življenje... Predstavljam si, da je tisto, kar se godi in o čemer se govori v „Jaceri“ blizu še komu, morda celo mnogim ...“

Foto: T. Pandur

Tomaž Pandur

Tomaž Pandur

O FESTIVALU POEZIJE „MLADA STRUGA '79"

Na starost so me povabili med mlade pesnike v Strugo; ampak ker sem po komsomolskih merilih komaj prilezel iz plenic, mlad pa še sploh nisem, ker mi še niso izpadli lasje, sem pač počaščen odletel. V Beogradu sem srečal še Milana Kleča, ki je bil namenjen v isto smer. V Strugi sem še taisti večer zagledal nekaj strašnega; potem sem malo bolje pogledal in prepoznal usodne oči mariborsko-ljubljanske pesnice Berte Bojetu.

Pozdravili so nas z recitalom revolucionarne in domovinske poezije mladih avtorjev. Take pesmi baje pišejo tudi Blaž Ogorevec, Matjaž Hanžek in Milan Jesih, skratka, bilo je patetično in s stisnjenim grlom. Prvi delovni dan je bil na sporedu mini simpozij o domovinskih čustvih v ustvarjanju mladih. Končal se je po enoinpolurnih konstatacijah in trditvah, česa pretresljivo resnega in poglobljenega pa ni prinesel. Popoldne smo brali na karavlah vojakom, ki jih je Milan Kleč docela očaral, žilo pa je lepo poševno avgustovsko sonce in bile so ženske med vojaki! Zvečer nastop mlajše srbske generacije pesnikov pred gladiatorsko publiki, ki je sprejemala predvsem hece in glumaštvo in manj poezijo.

V torek je zasedala žirija in kot njen član sem prebral množico pesmi. Organizator (Književna mladina Makedonije) namreč razpisuje natečaj za

najboljši cikel pesmi in ga nagraduje s sto jurji in dvojezično izdajo knjige. Letos je šla nagrada mlademu beograjskemu pesniku Dušku Novakoviću, ki je med drugim tudi urednik Književne besede, glasila KM Srbije. Zvečer je bil v domu poezije skupni nastop. Slišali smo poezijo v makedonskem, srbskohrvatskem, slovenskem, albanskem, slovaškem, rusinskem, romunskem, ciganskem, madžarskem jeziku. Podelili so nagrade za Mlado Strugo in za najboljšo knjigo — prvenca med dvema Strugama, kar je šlo v roke Smileta Naumovskega za knjigo „Elementi“.

Organizatorji so nas zadnji dan popeljali do vrtoglavih višin Pelisterja, kjer smo odžebrali brigadirjem nekaj pesmi in odtavali proti Skopju, kjer je bil zadnji nastop, za katerega pa so bili mnogi že preveč utrujeni: dolge noči, lozovača, Kratošija in ljubezni so napravile svoje. Še sprehod po nočnem Skopju in — domov.

In zaključek: v Jugoslaviji se piše strašno dosti dobre poezije. Naloga se zastavlja kar sama od sebe. Popularizirati, prevajati, vabiti na obiske, delati izbore in take stvari. Tako temu kratkemu pregledu dogodkov na letošnji Mladi Strugi dodajam dva mlajša beograjska pesnika.

MPUNGI

MILAN T. ĐORĐEVIĆ:

UPORNI ČLOVEK

Nocoj bo nekdo nekoga jebal
Medtem ko se državniki pogajajo
Nekdo bo skočil z desetega nadstropja
Iz vlaka v gibanju
Bo nekaj splavov
In kaktusov cvet se bo razcvetel v vrtu

Nocoj ah nocoj
Se mi bo zagnusilo
Tudi tega malo življenja na dnu kozarca
In prevrnil bom kozarec
Vtaknil si bom tampono v usta in ušesa
V nos in oči

In bom stoično vpil
Naj me slišijo

Protestiram proti ne vem čemu
Proti vsej ureditvi sveta
Ki sicer sploh ne obstaja

Protestiram
Jaz ki ne obstajam
V mestu ki ne obstaja
V deželi ki ne obstaja

In tako v ničemer ne obstoječ:

Nežno ubijam psa mačko in žensko
Spustim zavese na oknih
Pustim eksplozivni bojler
Razbijem zid s klavirno
Telefoniram šefu tajne policije
In ga ozmerjam
Zrežem vse električne vode in vene
In mirno ležem k spanju

NEUTOLAŽLJIVA PESEM

Padel je mrak.
Vóden na vrvcih
se je kotalil po ulicah
kakor po slabo očiščenih odtokih
našega ljubljenege mesta.

Prišel je Edgar Poe.
Prišel je Človek z rdečim nosom.
Prišel je Neozdravljivi primer.
Prišel je bivši Abstinent.

Sloni so bili veseli.
Trobili so.
Trstike so mislile da mislijo.
Bile so votle.
Samo zadnjice so vrtele.
In pil se je rizling.
Vse do jutra.

Potem
smo se vrnili
k vsakdanjim obvezam
neobveznega življenja.

Spet smo
vrtaje po nosovih
išočoč pepelnike
mislili o smrti
gledali v zvezde
v tihe orgazme groze.

VESNA NIKOLIĆ:

SLIKE Z JUTRANJE KAVE

Ona
z enim očesom odprtim
z drugim v polsnu

masten rokav
izrabljena sveča
pepelinaudlani
razteklo uho
prižiga cigareto dva do trikrat
plamen se kar noče prižgati

Il

On

napeta dlan
peni iz čela
iztisnjeno obliko

svinec ostrí
z volčjimi zobmi
žgečka svojo rano

lomi ogledalo
psuje ženske roke

žganje curlja
od oči čez mizo
na stopnišče

O LETOŠNJEM ŠTATENBERŠKEM SREČANJU

Po nekakšnem zatišju v zadnjih letih, ko je število udeležencev Štatenberškega srečanja upadalo in so bile razprave medle in redke, je podružnica Društva pisateljev v Mariboru skupaj z republiškim odborom pripravila širšo akcijo za vključevanje tega vsekakor osrednjega srečanja slovenskih literatov in kritikov v širši družbeni prostor. Tako je srečanje dobilo pokrovitelje (založba Obzorja, KS Slovenska Bistrica). K udeležbi pa je privabile tudi letošnja tema „Konec avantgarde? In kaj zdaj?“ Kakšnih petintrideset gostov se je dva dni (trinajstega in štirinajstega septembra) poskušalo sporeči okrog vprašanja avantgarde.

Prepirov ali polemik (razen mogoče okrog pojmovanja kaosa, kar pa je bilo irelevantno) skoraj ni bilo — v glavnem so se vsi udeleženci omejevali na teze glede preteklega vzpona avantgarde, glede drugega dela teme pa smo slišali le šibke napovedi nekakšnega „neoromantizma“. Toda odnos do slovenske avantgardne literature je mogoče povzeti iz razprav v celo paleto: od brezpogojnega potrjevanja in advokature (kar je Taras Kermavner vseskozi trdil za sebe in da je advokat avantgarde mu nihče ni mogel oporekati), do prikazovanja notranje evolucije tega književnega pojava, kritičnih pripomb glede upravičenosti poimenovanja z avantgardo (za katero je po mnenju nekaterih potrebno nekaj drugega kot zgolj pisanje literature določenega tipa),

poimenovanja z „modernizmom“, do pavšalnega zavračanja, da „to ni nikakršna literatura“. Bilo je tudi nekaj šibkih poskusov označitve družbenega ozadja tega pojava, česar seveda ne smemo zanemariti: v šestdesetih letih smo začeli tako politično kot socialno prebijati nekatere fronte in to se je moralo tudi odraziti pri literaturi. Prav tako je bilo tudi malo govora o sami avantgardistični literaturi, zato srečanje ni moglo dati nekega določnejšega odgovora glede prihodnosti — oziroma ni znalo opredeliti sedanjih literarnih tokov. Verjetno se je v tem najjasneje izrazila nedoslednost slovenske literarne kritike: visi na številnih ideoloških presodkih in zunajliterarnih pojmi in uporablja literaturo le za dokazovanje sebe same.

Tako so bila samo razhajajoča se mnenja, ne pa tudi polemika okrog bistvenih stvari. Nečimrnost, vzvišenost in nekaj nestrpnosti prav gotovo ni bilo v prid polemiki, četudi je razhajanja prekrila zgolj vljudnost in ne kaj drugega, mogoče strpnost ali spoštovanje drugačnega stališča.

Spodbudno je dejstvo, da je tema o avantgardizmu načeta, kajti še je čas, da jo obrnemo v smer obravnavanja literature, spodbudno je tudi to poživljanje Štatenberga.

MPUNGI 17

KRLEŽA - DOSTOJEVSKI

KOLIKO LAHKO RAZUMEMO KRLEŽEVE DIAGNOZE O DOSTOJEVSKEM ZA DEFINITIVNE?

Biti star dvajset, trideset ali štirideset let (več pa že ne) in se imeti za samozaverevanega poznavalca Dostojevskega — to je lahko bržda isto, neodvisno od življenjske skušnje. (Ob tem pa pomeni živeti svoja zgodnja dvajseta leta v najbolj razburkanih časih in prostorih, ki bi jih hotel (če se da kakorkoli preživeti) prenesti, tudi karseda osebni pečat, — tudi vse to ni moglo ustrezati ambicijam prejšnje vsevednosti.)

Nekako še moremo razumeti psihološko pozicijo Krleževega 1914. leta, ko je pisal vso ostrino o Dostojevskem, skoraj z enako, kakor se mu je povrnila v skušnje. »Quo vadis, Krleža?« in v »Književnih zvezkih« pred II. svetovno vojno; nemara podobno kot rezki ton Lenina o Tolstoju, ko je bilo potrebno odvrniti talentirane ruske razumnike od sicer osebno poštene, a masovno neučinkovite tolstojevsčine. Medtem ko je Lenin priznal Tolstoju literarno genialnost, pa napravi Krleža edino »uslugo« Dostojevskemu s stavkom »Ne dovoljujem si priznati (še sebi ne), da je zame dolgočasen.«

Se ne dosti pred temle 1914. letom so Krležo zalotili, ko je bival v peštanskem Ludovicumu, kako se sprehaja po parku z Vukovo Pesmarico vroki (scena s Kamilom Emeričkim v Zastavah). Njegov profesor se zgraža, pa ne le nad cirilico tega berila, in nadaljuje s šikanom. Toda svoj zanos jugoslovanskega ideala pokaže Krleža tudi na delu: dvakrat beži čez srbsko mejo. Pustimo ob strani poznejši motiv razočaranja, ki ga bo predstavil v liku Joje v Zastavah.... Zaradi zgodovinskih razlogov se je zdela Krleži Srbija manj obremenjena z vsakršnimi konservativnimi kompleksi in rekviziti kot Hrvatska, kjer se je že izoblikoval njegov uporni duh, nekolikanj bliže patetičnemu nietzschejanstvu kakor marksizmu. »Z vzhoda bo zasijala ta zvezda« (podobno kot Misel Sveta pri Kranjčeviču, op. D. Š.) — piše v Bratih Karamzovih v kontekstu starca Sosima, le da pri tem ne moremo lahkotno spregledati tudi razlage tostranske utopije (»zasnovati na zemlji nebeško carstvo«). Avstroogrski ideologi, pa tudi tisti profesor iz Ludovicuma, so lahko po mili volji mahali s še komaj pobranimi snopci o ekspanzionističnih ciljih »vsakršnega pravoslavlja«, tako da se je zazdelo Krleži prenevarno, če bi to zamolčal. Zato je pohitel in se izjasil: »Pravoslavlje Dostojevskoga je rusko, rusko pravoslavlje pa je Azija.« I u je zleil opomniti, da so črni pustili že pred stoletji svoje najboljše kosti na braniku evropske civilizacije pred nekim drugim azijskim osvajalcem in da je njihovo pravoslavlje, sicer mnogo manj poudarjeno, povsem drugačnega kova.

O Dostojevskem piše dalje: »Po špansko katoliški drami (Calderon) je Dostojevski resen, nevaren in preteč primer verske propagande v literaturi... Navdihnjene je z neko zelo ozko fiksno idejo: z brezpogojno zmago carističnega evangelija po vsem svetu s topovi, politiko in knjigo.«

Ni najbolj žalostno, da obračuna Krleža s tako pojmovanim Dostojevskim v zelenem somraku vladajoče epohe, marveč je neprecenljiva napaka, ker se k vprašanju o Dostojevskem ni vračal kasneje in so ostale ovekovečene mnoge mladostne pretiranosti (otroška bolezen levčarstva — Lenin). To je očitno tudi tedaj, ko ravna s podmenami: »Ko bi Belinski doživel to katarzo Dostojevskoga, bi verjetno ponorel od grustljivosti.« Katarza je povezana s sibirskim jetništvo in z odnosom Dostojevskoga do carske oblasti. Gotovo je bil ob tem vprašanju bolj prenikav Tin Ujević, ki je med obema vojnama pisal tole: »V katorgi se je moral vprašati: 'Kaj le hoče ta carska Rusija od mene? Zakaj me obsoja nedolžnega? In mar se ne bi mogli nekako spraviti, četudi bi bil kriv, vsaj navidezno (podčrtal D. Š.), da bi mi bilo oproščeno?' Vendar tedaj caristična Rusija ni potrebovala sprave, prav potrebovala je ljubke sovražnike, skušene ukročene leve, takšne, ki jim lahko vlada s silo. Romanov takrat ni

pričakoval 1917.... A za to leto je nemara dal svoj prispevek tudi Dostojevski s svojim naukom, o trpljenju, o lepoti muke, o poeziji borbe in žrtve.«

Kaj sem tedaj mislil, ko sem dejal, da so mnoge mladostne pretiranosti ostale ovekovečene? Mar ni vseeno, kdaj je kaj napisano, ko je enkrat zapisano že javno? Ni. Ko bi šlo le za izziv strokovnjakom in marljivim bralcem starih izdaj in publikacij, bi lahko zamolčali nekatere reči. Toda kako dopustiti eno in isto v (z vso pravico) pompozni »Krležijani« v petih knjigah, založba Sarajevo 1975, ko pogledamo v prvi knjigi strani 700.—708. Menim, da je treba poglobliti očitek poslati urednikom, ki večine o Dostojevskem niso izpustili — le v primeru bi, ko bi Krleža pozneje sam vztrajal pri tem.

V Lukacsevih »Esejih« nahajamo na straneh 33-34.: »Publicistični odgovori Dostojevskoga — tudi v njegovih romanih — imajo stične točke s temi meščansko literarnimi tokovi (predtem je govoril o naslombi nekaterih zahodnoevropskih pisateljev na religijo, op. D. Š.) zato, ker apelira na pravoslavno cerkev. Vendar se dvigata pravilnost in globina njegove pesniške postavitve daleč nad takšno zoženo obzorje. »Nadaljnji pasus o kontrastiranju metode Dostojevskoga z neko Schnitzlerjevo izpovedjo najbolje priča o prepričanju velikega marksističnega esteta (razen v delnih, dogmatičnih intervalih) o humanem značaju opusa Dostojevskoga. Na 8. strani Babovičevega predgovora, tam kjer govori o Besih in o krožku Nečajeva, najdemo tudi stavek: »Vendar tudi to najbolj publicistično in najbolj polemično delo Dostojevskoga daleč presega po svoji umetniški vrednosti škodljivost pisateljevih zablod, ki jih je položil v temelj ideje romana.« Verjetno je to tudi prava mera za vzpostavitev proporcij med vrednostim izobiljem in nakako vznemirljivimi (česaravno bolj dnevnopublicističnimi) slabostmi.

V osebni stvarnosti svojega 1914. leta bi lahko imel Krleža takšno izkušnjo: »Vsi, ki jim je pogodu Dostojevski, ne ugajajo meni.« Mar je bilo treba to sporočiti tudi pismeno? V svojem predgovoru citira Babovič na 6. strani Stefana Zweiga in Maksima Gorkega. Zweig je pisal: »Le zanos se mu (Dostojevskemu, op. D. Š.) ne sme približati.« Takoj zatem je označen Gorki kot »idejni nasprotnik, ki nad njegovim delom ni bil navdušen,« pa ga vendar ni motilo, da je zapisal: »Tolstoj in Dostojevski sta najmočnejša genija; z močjo svojega talenta sta pretresla ves svet... in kot enakovredna sta v isti vrsti ustvarjalcev, kot so Shakespeare, Dante, Cervantes in Goethe.« »Jasno je, da bi zdaj mogli širše razčleniti tisto »daleč od zanosa« (subjektivnega) prav tako kot spoštovanje do nečesa objektivnega. Enak je Leninov odnos do Tolstoja.

V zvezi z Gorkijevim enačenjem Tolstoja in Dostojevskoga, ne da bi hotel sugerirati prednost enega ali drugega (rekel bi celo, da sta prav tako nujno komplementarna kakor pri nas Krleža in Andrić), sežem še za enim Babovičevim navedkom: »Ne pozabimo dejstva, da je bil Tolstoj grof (pa še kako mmaterialno preskrbljen, op. D. Š.), Dostojevski pa pisatelj-dinar, za katerega je literarno delo dobesedno pomenilo kruh.« V zvezi s prej omenjenim pasusom »kontrasta« pri Lukacsu, ki je apostrofiral življenjsko pogojeno in iskreno, krčevito borbo za obstoj nesrečnikov Dostojevskoga, se ozirom še na Krležev zapis iz 1914. leta: »Estetsko ga še do danes detaljno ni prikazal nihče. Da so njegove osebe galerija negativnih, bolnih, spačenih likov... da so njegove knjige menažerija obsedencev...« in tako dalje.

1 Tin Ujević: Hrvatska književna kritika — VIII, Zagreb 1964

2 György Lukács: Eseji, Beograd 1969, Biblioteka REČ I MISAO

3 Milisav Babović: Predgovor k Poniženim in razžaljenim F. M. Dostojevskoga, Beograd 1966.

ANDREJ ŠIFRER: OD ŠANKA DO ŠANKA

(PKP RTV Ljubljana, 1979)

OD ŠANKA DO ŠANKA

Po več kot enem letu smo končno dočakali novi LP slovenskega kantavtorja Andreja Šifrerja, ki je s svojo glasbo, ob vedno bolj skomercializiranih Domicelj in Mežeku, že pred časom dopolnil slovenski glasbeni prostor.

Že s prvim LP, Moj žulj, je Šifrer pokazal, da ob družbenokritičnih in zabavantskih tekstih (zaradi katerih je v glavnem dosegel svojo popularnost) ne namerava zavreči bistva dobre glasbe. Če menimo, da je bil Moj žulj nekakšen vrhunec slovenskega kantavtorstva in slovenske zabavne glasbe nasploh, potem je LP Od šanka do šanka Andrejev vrhunec (na končni, temveč vrhunec nekega obdobja v glasbenikovem razvoju). Sam Andrej pravi, da je Šank žuljevo nadaljevanje, kar je v bistvu res, vendar pa se mi zdi, da je bolj nadaljevanje obdobja (mišljene so skladbe, ki niso na prvem LP) okoli nastajanja Mojega žulja. Šifrer nikakor ne more iz kože, ki si jo je ustrojil z Miškami, Marijo in poslovenjenim countryjem (Bil sem mlad fant vesel). Na drugem LP namreč najdemo skladbe, ki so resnično medsebojno, z glasbene ali tekstovne strani, povezane s skladbami, vzeti mi iz Mojega žulja oziroma iz prvega Šifrerjevega obdobja (Moje miške — Od šanka do šanka, Stoj Marija — Marija, Bil sem mlad fant vesel — Kolorado).

Glasba in teksti s plošče so Šifrerjevo delo (razen Svetih krav, ki jih je napisal Arsen Dedić). Teksti so vsi v srbohrvaščini, kar Andrej opravičuje z dejstvom, da je še nepoznan v ostalih jugoslovanskih republikah.

Druga stran je tako glasbeno kot tekstovno boljša od prve. Na prvi strani izstopata pesmi Marija in Ljubav iz trafike, delno pa tudi Moj šef, medtem, ko sta ostali dve dobesedno privlečeni za rep (kot da ne bi imel v svojem repertoarju boljših skladbic, v kar se lahko prepričate na njegovem koncertu). S Košavo se začne druga stran plošče. Skladba razen bogatega ritma ne da ničesar, in že se je (vsaj ob prvem poslušanju) moč bati, da se bodo tudi na tej strani ponovile napake s prve. Na vso srečo je Andrej takoj postregel z enkratnim bluesom Ti želiš pričati, ki je po mojem mnenju ob Svetih kravah najboljša skladba na plošči. Tej sledi Brat, skladbica zelo prijetna za uho nezahtevne poslušalca. Prepričan sem, da bi bila ta pesmica, izdana na mali plošči, velik hit, saj je ob delno ciganskem melosu prav primerna za to.

Svete krave so poglavje zase. Ob polnem zvoku instrumentov, ki se med seboj dopolnjujejo in dajejo skladbi dobršen del pečata, je najlepše in najkvalitetnejše besedilo, (oboje je delo našega priznanega glasbenika Arsen Dedića). Zadnja skladba na plošči je dala tudi naslov LP. To je skladba Od šanka do šanka, ljubka skladba, ki pa je napisana najbrž kot bolj lirično nadaljevanje slavni Mišk.

Iztok Jančar

Če je že tako, da se želi tov. Ivan Soče pogovarjati osebno, sprejemam tudi tak stil in bom odgovoril na zastavljena vprašanja. Prej pa samo komentarček k uvodnemu delu njegovega Pojasnila:

— moj odgovor ni uradna reakcija, ampak osebni odgovor, polemika,

— še sploh pa se ne nanaša na tekst v Krpanu, katerega nisem dobil v roke; avtor ne more zahtevati od bralcev Katedre, da bi vedeli, kaj je napisal v drugem glasilu,

— velja priznati, da tekst „Ne, tako pa ne“ v Katedri št. 4—5, 1978, praktično ne daje vtisa, da gre v njem za polemiko o metodah točkovanja družbenopolitične aktivnosti, saj je povzetek pokazal drugo sliko (če lahko tekst v Katedri imenujemo povzetek).

Usposabljanje za samoupravno oblikovanje osebnosti v osnovni in srednji šoli je seveda tudi potrebno, to dejstvo pa ne dovoljuje sklepa, da je enaka akcija pri polnoletnih odveč ali celo nesmiselna. Zagotovo se sodoben človek uči vse do smrti. Ni dovolj reči, da bi morali začeti prej pa na tej osnovi izpustiti še nekaj generacij študentov v vode tehokratske vzgoje.

Odgovori na konkretna vprašanja pa bi bili taki: Prvo vprašanje pravi, ali je znanje samoupravljanja kot nujna sestavina dovolj jasno definirana

MULEJ MATJAZ

**K POJASNILU NA STRANI 14 KATEDRE
ŠT. 6 Z DNE 30. 12. 78**

(tako kot izpit, kolokvij itd.)? Drugo vprašanje nadaljuje: ali je nujno in sploh možno to sestavino ocenjevati tako kot vsak drugi izpit, če se zavedamo, da tudi sistem ocen za navadne predmete nosi v sebi dozo nesmisla? Tretje vprašanje zaokrožuje pomisleke: Ali se je že zgodilo, da nekdo ne more doktorirati samo zato, ker je samoupravno pasiven?

Povzel sem vsa tri vprašanja, ker je izid Sočevega teksta že nekoliko oddaljen in ker je dobro imeti vprašanja skupaj z odgovori. Povzel sem jih tudi zato, ker šele vsa tri skupaj povejo, da je avtor teksta proti ideji. Reducirati katerokoli znanje na definicijo z izpitom je skrajno poenostavljanje tudi za „navadne“ predmete, saj je izbor vsebine predmeta iz vsega znanja, ki ga je ustvarilo svetovno raziskovanje, najbrže v vsakem primeru stvar dogovora in je torej definirano samo z dogovorom. Za praktično usposabljanje za samoupravno življenje, kar je smisel samoupravnih skupin in smisel za njih okvirno dogovorjenega predvidenega programa, vsebine, je prav tako potreben neki dogovor, (1) ali je sploh potrebno, (2) kaj je predvsem potrebno, če je odgovor na prvo vprašanje pozitiven.

Če vzamemo v poštev opredelitev, da je samoupravljanje v pravici, da si človek sam ustvarja srečo, ko živi skupaj z drugimi ljudmi in se z njimi sporazumeva o skupnih potrebah in rešitvah, potem je najbrže samoupravljanje treba znati. Doslej se namreč človeštvo povsem očitno ni naučilo, kako naj si ustvarja človek srečo sam in v sodelovanju, ampak se je naučilo le, kako lahko človek drugemu človeku uničuje njegovo srečo (s sebičnostjo, špekulacijo, goljufijo, nepoštenjem, odločanjem o njem in njegovem življenju namesto njega, s prisiljevanjem, s podrejanjem, z monopolom, vojno, krizo — vse namesto pametnega sporazuma). V sedanjih okoliščinah obstaja samo dilema, ali se bo človeštvo postopno naučilo živeti samoupravno ali pa se bo uničilo, ker ozka odločevalna elita ne more vseh vidikov problema videti sama niti razrešiti sama, ne da bi drugim kratila svobodo. Da bi postali sposobni koristno uporabiti pravico do sreče, moramo sprejeti obveznost, da se tega naučimo. Torej je ta nujna sestavina znanja dovolj jasno definirana, vsaj tako jasno kot izpit, kolokvij itd.

Ne vem za primer, da bi se kje dogovorili, da bi ocenjevali to znanje enako kot znanje pri izpitih, z enako tehniko (pristop k preskusu, profesorjeva vprašanja, priprava, odgovarjanje, ocenitev, konec, pozabljanje). Razen tega v Sočevem tekstu v Katedri o tem sploh ni bilo govora. Beseda ocenjevanje pa seveda ni taka, da bi jo lahko omejili samo na številko in tega tudi nismo nikoli predvideli, kjerkoli sem sodeloval v pripravah. Predvideli smo, da pripravimo za vsak terek v mesecu izbor vprašanj, ki se pomembno tičejo študentskega življenja in torej odločanje o njih pomeni za študente odločanje o lastnem življenju. Odločitev se normalno sprejme po bolj ali manj dognani pripravi predloga, ki pomeni torej bistveno fazo, ker velja še posebej za bodoče strokovnjake, ki bodo pogosteje kot drugi imeli nalogo in pravico pripravljati predloge za sklepe in odločitve. Naučiti se torej kaže oboje in zato naj predloge za odločitve pripravi vsakkrat druga skupina študentov, tako da bodo vsaj enkrat na leto prišli na vrsto v tem „treningu“ in obenem v neposrednem vplivu na predloge za odločitve vsi. Na osnovi medsebojnega poznavanja velja ob

koncu posameznega obdobja (semestra) ugotoviti, kako intenzivno in smiselno, uspešno se je v ta proces samoupravnega življenja vključil posamezen študent. Kdor je pokazal pri tem zadosti ustvarjalno sodelovanje, lahko s podpisom vodje samoupravne skupine v rubriki v indeksu dobi potrditev, da se je nekoliko (za zdaj dovolj) oddaljil od tehokratskega obnašanja. Če vi, tov. Soče, temu raje rečete vrednotenje, se pa dogovorimo za ta izraz. Vsekakor pa je res, da potrebujemo neko evidenco o aktivnosti, ki bo osnova, da bomo pravični pri dajanju potrdil v obliki podpisa. Nisem prepričan, da je ustrezna končna oblika priloga k diplomu, saj to še

vedno daje vtis, da gre za nekaj, kar se dogaja ob študiju in ne v njem samem; razen tega priloga, kot jo predvideva tekst „Ja, tako pa ja“ v omenjeni Katedri št. 6 na strani 15, izvaja močan pritisk na podpisnike takega potrdila, češ da bo z negativnim potrdilom pokazal, da je kdo „fah—idiot“ in mu s tem otežil vstop v združeno delo. Zato sem bolj za podpis v indeksu iz semestra v semester.

Ali kdo more ali ne more doktorirati samo zato, ker je samoupravno pasiven, je seveda povsem depasirano vprašanje, ki kaže, da avtor še vedno ne šteje samoupravljanja za nujno sestavino znanja za normalnega sodobnega človeka, ampak razmišlja tehokratsko in pozitivistično. Opraviiti doktorat pomeni pokazati sposobnost, da se v neko posebej aktualno in zahtevno vprašanje zares poglobiš in najdeš rešitev zanj. To rešitev bo slej ko prej kdo uporabil, ali za nadaljnja raziskovanja in razvijanja ali za praktično delo. Slednje dejstvo pa že kaže, da lahko doktorant opravi tudi delo, ki bo človeštvu bolj v škodo kot korist, ali pa delo, ki ga bo kdo izrabil v lastno monopolno korist, če se avtor ne bo znal tega obraniti in se bo pustil izkoriščati. Potemtakem bo tudi za doktoranta dosti bolje, da bo kaj vedel o samoupravljanju in bo znal biti samoupravno aktiven.

Na vprašanje za konec: ali je res nemogoče zgraditi zavestnega, svobodnega človeka, ustvarjalca družbenih odnosov brez nekaj prisile in brez administrativnega nalaganja dolžnosti — pa naslednje: največji poraz je pustiti slabe stvari nespremenjene. Če poti naprej ne vidijo vsi, jih morajo prepričati o njej tisti, ki jo vidijo. Če se vsi zedinimo, da bolj zanesljivo pridemo pravočasno v službo, ker smo se dogovorili za predpisan začetek delovnega časa, to ni več prisila. Enako velja za tukaj potreben dogovor o spodbudi za sistematično uresničevanje pravice do samoupravljanja in usposabljanje za to (trenutno je predlog menda še vedno v razpravi in torej ni vsiljen). Kadar tehnika zahteva ukrepe za varnost pri delu, tudi ne govorimo o prisili, ampak o smiselni spodbudi za varovanje lastnih interesov.

In zadnji komentar h koncu članka „Ja, tako pa ja“: (zunajšolsko) združeno delo je na vseh lanskkih posvetih z našo univerzo izrecno zahtevalo, da se študenti usposobijo za samoupravno življenje, ker jim te sposobnosti manjka dosti bolj kot ozke strokovnosti.

PRIPIS UREDNIŠTVA

V zadnji lanskoletni številki Katedre z dne 31. 12. 1978 smo objavili dva teksta na temo vrednotenja družbenopolitične aktivnosti študenta. Dobra dva meseca kasneje je prispelo v uredništvo pismo kot nadaljevanja polemike, za katerega smo menili, da zaradi časovne oddaljenosti ne bo naletelo na pravo reakcijo. Seveda to ni bil edini razlog, zaradi katerega se je uredništvo odločilo, da ne bo objavilo teksta. Osebnostni polemiki, neaktualnosti in napačna interpretacija so bili odločujoči dejavniki, da smo se vkljub obveznosti objave odločili drugače, ker smo bili prepričani, da z objavo ne bi prav nič prispevali k razreševanju tega vprašanja.

Nekaj mesecev kasneje smo v dogovoru s SZDL poslali cirkular družbenopolitičnim, kulturnim in drugim javnim delavcem. Zgornji faksimile smo dobili s povratno pošto in ker nam je do sodelovanja s tovarišem Mulejem, smo se odločili objaviti tekst k pojasnilu..., nismo mu pa dodali nikakršnega komentarja iz istih razlogov, ki so nas vodili, da teksta nismo objavili.

Tovariš Mulej nam je s povratno pošto vrnil cirkular s pripisano opombo, v kateri je zapisano, da bo zopet kaj prispeval ko bo objavljen njegov odgovor na omenjeno polemiko.

Ker si želimo sodelovati s tov. Mulejem, smo se odločili objaviti tekst K pojasnilu... in mu ne dodati nikakršnega komentarja iz istih razlogov, ki so nas vodili da teksta nismo objavili.

Različnost družbenoekonomskih formacij ali sistemov je bila pogojena in definirana z odnosom človek—človek v proizvodni sferi. Spreminjanje (negacija) proizvodnih odnosov je pomenilo tudi negacijo samega sistema in vzpostavljanje novega na osnovi novih odnosov. Gledaje skozi takšno prizmo smo razlikovali prvotno skupnost od sužnjelastništva, sužnjelastništvo od fevdalizma, videli smo, da vsa gniloba kapitalizma izhaja iz odnosa, ki smo ga imenovali kapitalistični odnos. Zaradi spremembe starih odnosov smo napravili Revolucijo — Revolucijo v imenu svobode in vsega tistega, kar le-ta nosi s seboj.

Sprememba proizvodnih odnosov nujno zahteva in pogojuje spremembo odnosov v skoraj vseh sferah človekovega bivanja. Seveda te ne smejo biti ukazovalnega ali deklarativnega značaja, temveč predstavljajo zgodovinski proces, ki je pogojen z mnogimi objektivnimi, subjektivnimi, notranjimi ali zunanjimi elementi. Po oboroženi revoluciji kot zelo bistveni in začetni etapi tega zgodovinskega procesa v boju za nove odnose so danes očitni veliki in zavirljivi uspehi. Samoupravna praksa se je pokazala kot najboljši način zaqotavljanja nove humanosti, v kateri ima vsak član skupnosti enake možnosti, iste pravice, dolžnosti.

Ta kratki uvod je bil potreben, da bi lažje razumeli izhodišče, iz katerega bomo poskusili analizirati naše šolstvo, njegovo preteklost, sedanost in prihodnost.

ODNOSI V ŠOLI

Celo brez globlje analize bi lahko takoj ugotovili, da je od revolucije do sedaj najmanj sprememb doživelo prav šolstvo. Res je, odpravili smo verouk, z ustavo smo odredili obvezno osnovno šolanje, ukinili smo tepež, vlečenje za ušesa, šolski zapor itd. Uvajanje socialistične vzgoje ni dalo pričakovanih rezultatov: učbeniški paket resnic ne more vzgajati, to je lahko le dogmatično sprejemanje

RAZŠŠOLAJUMO

samo zaradi tega, ker se ocenjuje. Ustavna osemletka je uresničila svoj cilj: za zelo veliko ceno je naučila številne generacije abecede, računanja ipd. Čeprav danes učenci ne prihajajo domov progastih rok ali rdečih ušes, je ostal odnos učitelj—učenec v bistvu isti. Fizična prevlada nikdan ni bila najhujša oblika torture: strah in spoštovanje je izzivala suverenost ocenjevanja, ki je družba priznava objektivnost in od katere je bilo odvisno napredovanje v šoli, kar se je pogosto enačilo z napredovanjem v življenju. Pripravljeni smo skoraj brez izjeme meriti človeka po njegovem znanju — našo vrednost so kazale ocene. Učitelj ni več delil udarcev, delil je slabe ocene, tepeni pa smo bili doma.

To pomeni: ena od osnovnih značilnosti v šolstvu je odnos ocenjevalec—ocenjevani.

Vsak otrok se hitro nauči, da se v življenju vsaj dvema stvarima ne more ogniti: šoli in smrti. Otrok je po psihofizičnih značilnostih v vlogi slabotnega, nemočnega, neizkušenega, nevednega. Zdrav otrok težko izgubi te komplekse, s pomočjo staršev in vrstnikov pa se do sedmega leta osvobodi skoraj vseh, ali jih odpravi s stavkom »ko bom velik«. Ko pride v šolo, potenciramo v njem že oslabljeni kompleks nevedneža zaradi družbeno vsiljene vloge pasivnega receptorja, katerega možnost reprodukcije bo pogojevala njegov nadaljnji napredek. **Do šole in zunaj šole se otrok uči, v šoli pa ga učijo. Samo v šoli je definiran kot nevednež.** Njegova odraslost, sposobnost, inteligentnost je merjena z ocenami od 1 do 5, meri se s številom predmetov, z razredom, ki ga obiskuje. Meri se po meri učitelja, edinega pametnega v šoli, človeka, ki ima monopol nad znanjem in njegovo prodajo. Definirajmo ta odnos s frazo učitelj—učenec, da bi pravilneje razumeli njegov resnični pomen, čeprav bi bilo mogoče ta odnos pravilneje definirati kot odnos vedež—nevednež.

V odnosu, ko subjekt ocenjuje subjekt in je ta drugi odvisen od ocene prvega, se nujno pojavlja odtujenost, strah, neenakopravnost... V odnosu, ko je učenec v funkciji učnega objekta, brez pravice do lastnega iskanja resnice, se pojavlja nekreativnost, omejenost, šabloniranje. Vse te stvari veljajo za skoraj vse sisteme in vse ravni šolstva; pogledjmo pa si поблиže visoko šolstvo ali univerzo.

Po definiciji so študenti večstezni, izpopolnjeni magnetofoni. Študenti so proizvod različnih ljudi in kot takšni imajo različne lastnosti in sposobnosti.

Ceprav so nam ob prihodu na univerzo polnili glave s pojmi o akademski svobodi, o enakopravnosti, o tem da smo subjekti vzgojno izobraževalnega procesa ipd., nam je že pri prvem predavanju postala jasna iluzornost vsakega pričakovanja. Postalo nam je jasno, da je to samo velika osnovna šola. Predavanja so zato, da nam povedo tisto, kar so že napisali v knjigi, vaje so za ponavljanje predavanega, izpiti pa so za preizkus reproduktivnih sposobnosti. Znanstvenoraziskovalno delo je način pridobivanja dohodka, za kar so sposobni le pametni; pisanje skript je pakiranje znanja, ki ima vrednost objektivnih resnic zaradi družbenega položaja šolstva.

Nihče ni tako suveren kot profesor: suverenost mu omogoča priznati monopol znanja in naša lastna poneumljenost. Ta monopol mu zagotavlja dosmrtno rento in ga noče

predati, to je dovoliti učencu, da bi prerasel učitelja.

Predno pogledamo samoupravne odnose v šolstvu, se ustavimo ob problemu, koliko nas šola uči samoupravljati. Samoupravni odnosi vsekakor ne smejo ostati samo osnova odnosov v domeni

materialne proizvodnje ali odločanja o dohodku. Samoupravljanje je tudi način obnašanja, nov, kvalitetnejši odnos do sočloveka, ki ga je treba tega šele naučiti. Vendar je za šolo vsak način učenja tuj, če to znanje ni zapakirano, če se ne ocenjuje in posebej ne financira. Zapakirali smo ga v lep ovitek knjige — Osnove marksizma in samoupravljanja, Samoupravljanje z osnovami marksizma ipd., pri tem pa smo pozabili, da je takšno znanje obsojeno na pozabo, kar so pokazale številne ankete in različna raziskovanja. To pomeni, da nam šola ne dá niti osnovnega teoretičnega znanja za razumevanje in uporabo samoupravnih načel.

Za resnične samoupravne odnose pa je nujno zadovoljiti vsaj nekatere pogoje: enakopravnost, kreativnost (aktivnost) in osebno ideologijo. Povedali smo že, da dejanski odnosi v šolstvu temeljijo na neenakopravnosti in pasivnosti; da bi se človek vendarle aktivno vključil v samoupravljanje, je nujno v njem razviti osebno ideologijo, lastno opredeljenost. Samoupravljanje ne smemo razumeti zgolj kot politično modo ali državno prisilo, saj bi tedaj izgubilo vse odlike socialnega odnosa.

Iskreno moramo priznati, da zaradi vsega tega ne moremo govoriti, da je študent danes subjekt pedagoškega procesa. Potrebna je iskrenost, da bi spoznali realnost in iz kritike obstoječega po dogovorjenih poteh pravilno in racionalno prišli do skupnega cilja.

ALI JE POTREBNA REVOLUCIJA

V obdobju razprav o osnutku zakona o usmerjenem izobraževanju so avtorji nekaterih polemik trdili, da moramo v primeru, če hočemo napraviti revolucijo v šolstvu, napraviti revolucijo tudi tam, od koder ti odnosi izhajajo. Svobodno interpretirana, pomeni takšna zahteva revolucionarno spremembo proizvodnih odnosov. V svojem radikalizmu so izgubili meje racionalnega in realnega glede na povezanost med proizvodnjo in družbeno nadgradnjo, za kar so spet verjetno krivi tisti, ki so jih učili, da so vse spremembe odvisne od obstoječih proizvodnih odnosov. Proizvodne odnose je potrebno spreminjati tedaj, ko postanejo zavora razvoju družbe: v našem primeru je situacija prav nasprotna. Šolamo v glavnem birokrate, tehokrate, neustvarjalce, ki zavestno ali nezavedno zavirajo razvoj samoupravljanja.

ŠOLE

Prav gotovo so odnosi v šolstvu tako zakoreninjeni, da jih je zelo nevarno in neodgovorno prepustiti evolutivskim spremembam.

Ob vsakem razmišljanju o spremembah v šolskem sistemu izhajamo iz dosedanjega stanja in iz želje po vrhni gradnji. To pa je napaka. Šolstvo, takšno, kot ga imamo, je tako gnilo, da je težko predvidevati zgolj nadgradnjo. Potrebno ga je zrušiti, in to do temeljev, to pa je osnovna šola ali še prej.

Za ta tekst so irelevantne vse reforme učnih programov in načrtov, skrajševanje ali razširjanje pouka v primeru, da v njih ni zajeta tudi reforma odnosov v samem šolstvu. Navkljub zakonom, ki so postavili študenta v formalno—pravno enak položaj z delavci, prave reforme na tem področju ni bilo.

Sistem šolstva je še vedno zasnovan na principu koncentričnih krogov: prvi in najožji krog predstavlja osnovna šola v kateri bi morali biti učenci usposobljeni za prehod v srednje šole — in v tem drugem krogu osvojiti strokovna znanja za praktično delo in preiti v — tretji krog visokega šolstva, ki ima za cilj usposobiti visoko strokovne kadre. Dolgo smo vztrajali pri reformah enega samega določnega kroga in šele v zadnjih letih je vidno prizadevanje, da bi te probleme kompleksno rešili.

Čeprav usmerjeno izobraževanje rešuje materialni status študenta, ga še vedno ne postavlja v vlogo delavca; pušča nespremenjene kategorije iz davnih časov: predavanja, vaje, izpiti..., pušča nespremenjeno profesorsko suverenost, zahteva nadaljnjo študentsko pasivnost itd. Vse dokler bodo za samoupravljanje skrbele specializirane organizacije po dosedanjih metodah, vse dokler se ga bomo učili za oceno, ne bomo imeli razvitih samoupravnih odnosov. Dokler bomo učenca ali študenta držali v položaju ocenjevanega, nevednega, podrejenega, nekretnega subjekta (= objekta), ne bomo imeli niti osnovnih predispozicij za organiziranje šolstva na naših socialističnih osnovah.

Če bomo učenca in kasneje študenta najmanj 16 let držali v takšnem položaju, bomo le težko pričakovali njegovo poznejše aktivno vključevanje v družbene tokove.

Ni potrebna razlaga že znanih teorij o razvoju osebnosti, saj so si vse enotne v tem, da doseže človek svojo zrelost od 18 do najkasneje 25 leta. Če ga do takrat ne naučimo razmišljati če ga ne naučimo kritike, ustvarjanosti, samoupravnosti, mu preostane le to, da se vkalupi v obstoječe zakonske in moralne norme.

Zato mislim, da bi osnovna šola morala dati osnovo za samostojno učenje in da bi takšno učenje moralo že prevladovati v višjih razredih. Pustimo strokovnjakom, da odgovorijo, ali je za to potrebno 4, 6, 8, ali 10 let, ali so za to potrebni vsi predmeti (nekateri od njih se ponavljajo v srednji in visoki šoli), mi pa ugotovimo, da vloge aktivizacije učenca v duhu kreativnosti in socialistične vzgoje osnovna šola v duhu kreativnosti in socialistične vzgoje osnovna šola ne izpolnjuje. V srednjih šolah (usmerjenih pa tudi drugih) začnemo spet od začetka. Gradivo je pogosto isto ob manjših razširitvah, ista je metodologija, iste so ocene. Strokovne šole imajo za strokovne predmete strokovni kader, ki nima pojma o filozofiji, didaktiki, psihologiji ipd. Še štiri leta popolne pasivizacije, časa, ko nas ponovno samo učijo! Niti sledi resnejše angažiranosti učenca za samoizobraževanje. S takšnimi izkušnjami in takšnim vsajenim znanjem pride polnoleten človek na univerzo. Prvo leto se čudi in pifla. Ko se napilja več kot 60 % drago kupljenih skript, pride v drugi letnik, v katerem postane besen na lastno po-

neumljanje. Postane aktiven kritikasten, in ko se prepriča, da se ne bo nič spremenilo, opravi izpite, vpiše se v tretji letnik in postane gostilniško—akademski človek, v četrtem letniku sanja o diplomu in visoki plači in poskuša kar najbrezskrbnejše preživeti zadnje leto neodgovornosti. Naučili smo ga, da se uči samo za papir (pustimo deklarativnost ob strani), in ko ga dobi, odide v vojsko in šele tedaj dobi status odgovornega državljana, ki mora biti dober strokovnjak, samoupravljalec, tovariš, ustvarjalec. Kaj pa smo ga naučili?!

KAJ NAJ BI BILA REVOLUCIJA UNIVERZE

Ne želim govoriti o revoluciji šolstva nasploh, ker se prenesejo mnoge stvari, ki lahko sledijo z večjimi ali manjšimi korekturami, v srednje ali osnovne šole.

Revolucija pomeni spremembo stanja z nasilnimi sredstvi, ki je karakterizirano z določenimi družbenimi odnosi zaradi sprememb, iz katerih je tudi nastala. Ko govorimo o revoluciji šolstva, vsekakor mislimo na bistveno spremembo odnosov (vendar ne s pomočjo njene babice — nasilja), odnosov, ki se morajo hitro in vsebinsko kvalitetno spremeniti. Samo o takšni revolucionarnosti lahko govorimo v tem primeru.

Postavljamo vprašanje, kako izvesti takšno revolucijo?

Menim, da bi lahko spremembe potekale v tej smeri:

1. Revalorizacija učnih programov mora pripeljati do odprave nepotrebnih ali podvojenih predmetov in jih mora skržiti na razumno mejo.

2. Znanstvenoraziskovalno delo učiteljev odvzema veliko časa na račun pedagoškega procesa in ga je zato potrebno omejiti. Opravičljiv je samo tisti projekt, v katerem sodelujejo aktivno tudi študenti.

3. Na ta način bi bil omogočen resnejši študij predmeta, individualno delo ali delo v manjših skupinah.

4. Odnosi in skupini morajo temeljiti na enakopravnosti, osebni angažiranosti posameznika in vzajemnem spoštovanju. Profesor je v skupini enak študentu in ima edino vlogo, da usmerja delo posameznika ali celotne skupine.

5. Vsak član skupine ima pravico do lastnega izbora literature in pravico do lastnega mišljenja.

6. Študentom je potrebno omogočiti, da včasih sami predlagajo teme, četudi le-te niso predvidene.

7. Delo skupine mora biti organizirano tako, da bo viden prispevek posameznika, kar predstavlja osnovo za vrednotenje. Oceno daje skupina za vsakega svojega člana (tudi za profesorja) po principu usklajevanja.

8. Na »tehniških« šolah je potrebno uvesti najmanj enoletni študij filozofije (marksizma) in psihologije. Pravičen pristop bi v marsičem olajšal teoretično in praktično vključevanje v družbene tokove in omogočil humanejši odnos človeka do sočloveka.

9. Takšna skupina bi lahko bila osnovna celica v samoupravnem sistemu šole, ki bi veliko lažje izpolnjevala družbeno poslanstvo vzgojitelja.

Seveda spisek nikakor ni popoln in mu zaradi lažjega razumevanja dodajam še enega: Kaj bi morali popravi tako, da bi naše šolstvo bilo zares socialistično.

1. Odpraviti predavanja in vaje kot način pasivnega prenašanja znanja.

2. Odpraviti skripta kot osnovno in obvezno literaturo. Za študenta je potrebno, da bo črpal

znanje iz različne literature, časopisov ipd. Skripta naj bodo le nekakšen uvod v predmet, saj znanje, pridobljeno le iz skript, nujno vodi v fahidiotizem, to je, napravi slabe idiote v ozkem fahu.

3. Odpraviti izpite, saj do sedaj v velikanski večini primerov ocena ni bila realen odraz znanja.

4. Ukiniti samovoljo ocenjevalcev, da vsak sam določa izpitni režim, pogoje za pristopanje k izpitu, roke itd. in da se morajo drugi subjekti enako pravno in kreativno — prilagoditi.

Ce uporabim frazo, šolo je potrebno razšolati. Ob vsem tem razmišljanju se zavedam idealizacije predloženega razšolanja. In to iz nekaterih razlogov:

— Obstajajo objektivne težave (kadri, denar itd.), ki jih bo naša družba gotovo mogla v celoti zagotoviti čez 10 ali 20 let; že sedaj obstajajo objektivni pogoji, da vsaj del tega opravimo.

— Močan bo odpor med pedagoškimi delavci, nekateri se bodo sklicevali na anarhičnost, drugi na pasivnost študentov itd.

Policijski sistem je zasnovan na pen-dreku, vojaški na orožju, šolski pa na oceni. Humanizacija šolstva je cilj, za katerega se moramo organizirano in brezkompromisno boriti ne glede na vse odpore.

Ohrabrujejo (čeprav še zelo redki) primeri organizacije pedagoškega procesa na novih principih. Pri predmetih, kjer je dovoljena npr. samo svobodna izbira teme za seminarsko delo, so študenti pokazali veliko več resnosti in zanimanja. Tudi uspeh je bil večji. Pri nekaterih predmetih so drugače organizirane vaje, tako da se študent vsaj dve uri tedensko počuti enakopravnega izvajalca učnega programa. Na takšnih vajah je očitna želja študentov za konstruktiven prispevek. Čeprav so to samo posamezni poskusi, zaslužijo pozornost in analizo. Predavanja so skoraj brez izjeme še vedno zasnovana na principu ex cathedra.

Ob razmišljanju o vseh teh novostih se nam vsiljuje sklep, za katerega sem si gotov, da ni naključen. Namreč veliko več potrpežljivosti, razumevanja in poguma za uvajanje novega kažejo mladi predavatelji, ki so obenem zelo aktivni družbenopolitični delavci. Mislim, da je potrebno to razumeti kot racionalno sprejemanje realnosti in kot željo po humanizaciji. Drugi se obnašajo despotsko in se oslanjajo na svoje pretekle izkušnje iz že preseženih situacij. Tragično je, da to njihovo poneumljanje razumemo kot kvaliteten proces, njihov staž in titule pa kot zagotovilo strokovne usposobljenosti.

Ekonomsko alienacijo smo eliminirali. Presegli smo suženjstvo kapitalu. Pričnimo boj za duhovno dezalienacijo; boj proti zasvojitvi misli. Zdi se, da je težko prepoznati pravega nasprotnika — v našem sistemu to ni niti država (vojska, policija) niti partijski sistem. Spodbujajo nas, da svobodno mislimo. Ni vprašanje, kaj mislimo, ampak kako mislimo. Nasprotniki smo sami sebi — smo sužnji profesorskemu znanju, sistemu serviranja resnic; mislimo že domišljene misli.

Ernst Bloch je v nekem pogovoru na vprašanje o vzrokih študentskih nemirov v svetu odgovoril:

»Študentska gibanja v svetu ne zaslužijo imena nemiri. Prodrli so v svet z gromovitim udarom, kakršnega še ni bilo. To je revolucija brez ekonomskih vzrokov. Tisto primarno ni protest. Ne gre samo za siromašne, temveč za ponižane in užaljene. Ta motiv je bil v Stalinovem času izničen. Danes je nastopila človeška resničnost, neznan človek, nujnost v nas, ki ji ne imponira nikakršna avtoriteta, moč, red; nastopilo je nerodno bitje, ki je ozadje vsega človeškega. Gre za človeški ponos pred kraljevskimi prestoli... Če študenti vedo, česar nočejo, že samo s tem do neke mere vedo, kaj hočejo; in to, kar hočemo, je potrebno preskusiti, uresničiti. Vedeti, česa nočemo, že predstavlja nekakšen program. Treba si je le zastaviti velike cilje. In tisto, kar hočemo, so cilji socializma.

Kdor je opravil izpit, ima privilegije, ki jih tisti, ki tega izpita ni opravil, nima. Taka posebna pravica in ugodnost je lahko pravica do nadaljnje šolske izobrazbe, do visokošolskega študija in do določenih oblik opravljanja poklica. En sam izpit lahko odloči o nadaljnji usodi nekega človeka. Zato je precejšnjega pomena, kako zanesljivo in metodično bo ocenjevanje izpita.

Da izpiti lahko fungirajo kot zanesljiv rekrutacijski postopek, je potrebno metodično ovrednotenje (evalvacija) izpitnega uspeha. Ovrednotiti izpitno nalogo pomeni odločiti, kako dobra ali slaba je. Kaj je dober ali slab izpitni uspeh, je odvisno od cilja študija. Da bi bilo redovanje pravično glede na druge spraševance, je treba uspehe posameznih

videti precejšnje razlike med standardi spraševalcev v rabi redovne lestvice in normami pri klasifikaciji istih kandidatov po isti redovni lestvici. A četudi skoraj ni opaziti niti zasnutkov za novo metodično ocenjevanje, je soglasje med redovanjem spraševalcev veliko večje, kot bi pričakovali. To kaže na dejstvo, da so znotraj istih strok skupni, vendar bolj implicitni standardi, ki določajo, kaj se lahko in kaj se naj zahteva od klavzure.

Da spraševalci le redkokdaj dosežejo popolno soglasje, ni nujno treba oceniti kot negativno, če določa vseodločujočo oceno skupna izpitna komisija. Kajti ravno to lahko obenem zagotavlja, da bo spraševalčev uspeh ocenjen tudi po čisto različnih kriterijih in iz spreminjajoče se

K REKRUTACIJSKI FUNKCIJI IZPITOV

kandidatov meriti z istim merilom. To predpostavlja, da imajo različni spraševalci enotne kriterije za ocenjevanje, ki jasno določajo, kaj je treba meriti, in enotna ocenjevalna merila za uporabo redovne lestvice. Če dajo oceno, ki jo da neki spraševalec za izpitni uspeh, pri pregledu tudi drugi usposobljeni spraševalci, potem je ocenitev tega izpitnega uspeha zanesljiva in imamo visoko reliabilnost med ocenjevalci. Jasne smernice za ocenitev izpita so nujno potrebne predvsem takrat, če ni etabliranih strokovnih tradicij z enotnimi študijskimi cikli in izpitnimi zahtevami. Posebno v strokah z različnimi šolami, ki imajo protislovne predstave in pričakovanja o pravilnem vedenju in mišljenju, so obvezna metodična pravila pri vrednotenju in ocenjevanju izpitov nujno potrebna.

Eden glavnih problemov psihološkega raziskovanja in teorije testov je, kako doseči zanesljivo (reliabilno) ocenitev kvalitativnega materiala. Treba je tako zmanjšati vpliv strokovno-specifičnih aspektov ocenjevanja pri spraševalcu kakor tudi preprečiti njegove bolj osebne odnose do kekega kandidata, kot sta simpatija in antipatija, ki lahko obarvajo ocenjevanje s specifično situacijo (gl. Guilford, 1954).

Obravnavamo štiri psihometrična pravila, ki naj reducirajo pomen napak te vrste, in tako omogočijo enotno in zanesljivo ocenjevanje. Prvo pravilo predpisuje, po katerih **kriterijih** je treba oceniti uspeh. Pri tem so zaželeni jasni podatki o tem, kateri aspekti uspeha naj se upoštevajo pri ocenjevanju. Drugo pravilo velja za **ponderiranje** in pove, kako se ocenijo različni aspekti uspeha in kako postanejo del končne ocene. Tretje pravilo se nanaša na nujnost **meril za ocenjevanje**, ki določajo, kako je treba uporabljati lestvico redov. Četrto pravilo predpisuje sistematično **šolanje** in izobrazbo bodočih ocenjevalcev.

Reliabilnost pomeni kako zanesljivo neki test meri tisto, kar naj meri. Zanesljivost nekega merilnega instrumenta je zmanjšana, če vplivajo na rezultat testa razen lastnosti, ki jih je treba meriti, še drugi faktorji, npr. počutje testirane osebe, njena plahost, odnos med testirancem in raziskovalcem, vrsta in oblika testnega materiala ter vedenje in stališča tistih, ki imajo na skrbi interpretacijo. Taki zunanji faktorji lahko kar precej vplivajo na celotno reliabilnost testa.

Da bi bili izpiti zanesljiv merilni instrument, bi bilo treba najprej jasno formulirati, kaj naj izpit meri. Medtem ko so očitne razlike med redovanjem posameznih ocenjevalcev lepo dokazane z empiričnimi raziskavami, pa se pokaže, da je vzrok manjkajočega soglasja težje pojasniti (Marton, 1967; Ingenkamp, 1971). Včasih so kriva samo naključja. Tako je več raziskav pokazalo, da se je spraševalčeva ponovna ocena iste pismene naloge po nekaj mesecih precej razlikovala od prvotne.

Povzetek. Pri obliki ocenjevanja, ki izhaja bolj iz tradicije in subjektivne presoje kot pa ustreza jasnim metodičnim smernicam, je

strokovne perspektive. Šele skupna ocena izpitne komisije ima praktičen pomen. Kljub temu naj bi se komisija pri vsakem izpitu potrudila uporabljati v glavnem enotna merila in enake kriterije vrednotenja pri redovanju.

Spraševalcem, ki imajo dolge izkušnje z izpitnim delom, bo v navedeni analizi ocenjevanja izpitov mogoče težko spoznati same sebe.

Takšno metodično-statično gledanje se v primeri s tem, kar se pri ocenjevanju klavzurnih nalog dejansko dogaja, ne bo zdelo površno in malo veljavno samo njim. V skupni redovni konferenci na primer vsak spraševalec utemelji svoj predlog za oceno, posamezni spraševalci lahko poročajo o svojih različnih interpretacijah klavzurnih nalog, lahko poudarjajo posebne aspekte nalog, ki so jih drugi morda spregledali. Celo če se predlogi za oceno pri posameznih spraševalcih ne ujemajo, bodo le-ti v skupni diskusiji drug drugega korigirali in dopolnjevali, dokler ne bodo dosegli popolne enotnosti o dokončni oceni.

Zdi se, da se vrednotenje izpitnih esejev in prizadevanje, da bi prišli do skupnega mnenja o stopnji spraševančevega znanja in razumevanja, približujeta neposredno hermenevtičnemu razumevanju v humanističnih vedah. Cilj diskusije v izpitni komisiji lahko ustreza spoznavnemu interesu v humanističnih vedah — posredovati razumevanje pomena, skladnost in izrečeno pomensko vsebino. Hermenevtično razumevanje v norveškem izpitnem postopku nastopa na več točkah. To velja za spraševalčovo razumevanje smisla kekega izpitnega eseja, primerjalna stopnja znanja in nivoja razumevanja v drugih esejih, in za diskusijo treh spraševalcev, ki si prizadevajo za soglasno ocenitev. Končno je hermenevtično razumevanje tudi, če izpitna komisija interpretativno primerja izpitni esej s tradicionalnimi interpretacijskimi shemami in vzorci vrednotenja, ki veljajo v njihovi stroki. Razumevanje pomena pa je tudi prvi pogoj ustnega izpita, ki načelno lahko postane dialog med spraševalcem in kandidatom.

Validnost označuje, kako veljavno kakšen test meri, kar naj meri. Vprašanje, kaj meri izpit, je veliko manj raziskano kot vprašanje, kako zanesljivo meri tisto, kar meri. Da bi ocenili validnost izpita kot merilnega instrumenta, je treba točno opredeliti, kaj naj izpit prazaprav meri. Pri visokošolskih izpitih sta posebno relevantna dva tipa validnosti: vsebinska validnost in prognostična ali napovedovalna validnost. Vsebinska validnost pomeni, kako izpit meri prilaščanje učnih vsebin študija, pričakovane znanja in mišljenja, ki so cilj študija. Vsebinska validnost opisuje za izpite vsebinsko soglasje med tem, kar se je kandidat naučil, in tem, kar v trenutku merjenja, pri izpitu, zmore. Prognostična validnost pomeni, koliko izpit meri npr. sposobnost za nadaljevanje študija in za kasnejše opravljanje akademskega poklica. Prognostična validnost je usmerjena v prihodnost — meri, kaj se bo kandidat v prihodnosti še mogel naučiti in kaj bo še lahko dosegel.

Tako obstaja hudo protislovje med minimalno praktično napovedovalno vrednostjo maturitetnih ocen za poznejšo primernost za študij in sedanjim rigoroznim brezskrupoloznim rekurzom na zrelostne ocene kot izključni izbirni kriterij za študije z omejenim vpisom. Neki norveški ordinarij, ki je naredil več raziskav na to temo, je menil v povzetku svojih raziskovalnih rezultatov: „Namesto da bi maturantom dajali ocene, bi bilo prav tako mogoče, da bi jih naravnali na neki črti in potem gledali, kdo zna pljuniti najdlje.“

Medtem ko so redi največkrat kakovostni kriterij pri pretvarjanju validnosti izpitnih ocen znotraj nekega študija, je težje najti nedvoumne kriterije za eksterno validnost, tj. za zvezo med ocenami pri akademskih izpiti in tem, kako se bo kdo obnesel v poznejšem poklicnem življenju. Če hočemo uporabiti kasnejši poklicni uspeh kot zunanji kriterij, potem največkrat manjkajo aдекватni podatki za primerjavo. Ali naj se uporabijo kot kriterij za uspešen študij mesečni dohodki, velikost prakse v kvadratnih metrih, letni promet, število objav, ocenitev s strani predstojnikov, uradniško-pravne pozicije? Empirična raziskava prognostične validnosti

visokošolskih izpitov zahteva najmanj precizno določitev tega, kaj je mišljeno s preizkušnjo v poklicnem življenju. Poleg tega so še organizacijski problemi: Kako doseči maturante deset let po maturi? Kako dobiti o različnih izobraževalnih ciklih primerljive podatke? Drug načelen ugovor je, da tisti, ki so dokončno padli, nimajo možnosti, da dokažejo svojo morda le obstoječo sposobnost. Že zaradi navedenih težav obstaja do sedaj le malo raziskav o eksterni veljavnosti izpitov. Večina študijev ima korelacijo, se pravi, da ni sploh nobene zveze med izpitnimi ocenami in tem, kako se kdo obnese v akademskem poklicu, vključno v znanstvenem raziskovanju.

V največ primerih bi bilo smotno nadomestiti lestvico redov z ugotovitvijo „opravi — ni opravi“ in s tem preprečiti poseganje po izpitnih ocenah kot selekcijskem sredstvu za izbiro med več sposobnimi prosilci. Za dokaz kompetence zadostuje opravljen izpit; veljavnost izpita naj bi se torej tudi ravnala bolj po vsebini študija. Če bi se izpiti naravnali bolj na vsebinsko validnost, bi bili lahko dragocen pedagoški pripomoček. Taka uporaba pa seveda pride v konflikt z njihovo rekrutacijsko funkcijo.

Ena glavnih funkcij izpitov je izbira in rekrutacija, torej odločanje o tem, kdo naj ima dostop do nadaljnje izobrazbe in do določenih poklicnih položajev. Izpiti privilegirajo; kdor je izpit opravil, ima več pravic in privilegijev kot tisti, ki ga ni opravil. Izobrazba, izprašana pri izpitih, fungira danes v hierarhični družbeni strukturi kot rekrutacijski kriterij za privilegije.

Faktično pomembna upravičevalna funkcija izpitov je v precejšnjem nasprotju z zelo majhno prognostično validnostjo, ki jo dokazujejo empirične raziskave. Merjenje uspeha pri izpitih pove zelo malo o bodočih uspehih študentov in akademikov. Obstaja torej precejšnje protislovje med družbeno zelo pomembno rekrutacijsko in izbirno funkcijo izpitov in manjkajočim dokazom dejanske vrednosti kot usposobljenosti test.

Ena od razlag tega protislovja je morda, da imajo izpiti poleg svojih uradnih **manifestnih** funkcij kot dokazi strokovnega uspeha tudi še druge pomembne, ampak bolj prikrite, **latentne** socialne funkcije. Selektivna razdelitev izobraževalnih privilegijev in ustvarjanje izobraževalnih monopolov spadata med bolj latentne funkcije izpitnih zadev.

Kdo naj ima dostop do študija, do uka in raziskovanja in kdo naj dobi neko službo ali položaj v državi in gospodarstvu, to je naposled politično vprašanje. V fevdalnem obdobju je imelo samo plemstvo pravico do vodilnih pozicij v družbi. Razdelitev privilegijev se je vzponom meščanstva nadomestila z uspešnostjo, predvsem z izobrazbo, kot odločilnim rekrutacijskim kriterijem.

Zaključni izpit je za meščana postal „plemiško pismo“ in najvažnejše sredstvo oblasti — najprej nasproti monopolu oblasti plemstva, pozneje nasproti izkoriščanim razredom družbe, to je delavcem in kmetom. Njim se je odrekala pravica do višje izobrazbe in višjih poklicnih položajev, kar je bilo prej mogoče izraziti odkrito in legitimirati religiozno.

Meščanska ideologija pojmuje izbiro za privilegirane pozicije v poklicni hierarhiji po izpitnih uspehih kot demokratizacijo v primeri z izbiro po rojstvu. Javni izpiti kot rekrutacijski kriterij naj zajamčijo demokratično enakost možnosti za vse ne glede na rojstvo, da dobijo socialno in gospodarsko privilegirane poklicne položaje.

Če akademski izpiti trenutno fungirajo kot sredstvo kontrole nad dodelitvijo študijskih in poklicnih možnosti, potem izpite nadalje ni več mogoče imeti samo za osamljeno situacijo. Izpiti vplivajo nazaj s tem, da vplivajo na študij tistih, ki se morajo pozneje podvreči temu izpitu, in hkrati določajo njihovo bodočnost, s tem da kandidatu dodelijo poklicne in življenjske šanse ali pa mu jih pridržijo. Tako ima izpitni in upravičevalni sistem precejšnje posledice tako za vprašanca kot tudi za izobraževanje v celoti in za družbo. Ta daljnosežnejši pomen rekrutacijske funkcije izpitov bomo najprej pojasnili ob primeru zrelostnega izpita in ob rekrutaciji za akademske položaje.

Ocene **zrelostnega izpita** so danes edini kriterij pripustitve za mnoge študijske stroke z numerusom claususum. Rekurz na maturitetno spričevalo kot izbirni kriterij učinkuje tudi na gimnazijo in ima za posledico divjo jago na dobre rede. Točkovno izračunavanje visokih šol pri oddaji študijskega mesta v strokah, v katerih so začele veljati omejitve vpisa, že odloča o tem, kateri predmeti so na gimnaziji važni in kateri ne.

Visokošolske izpite uporabljajo kot rekrutacijski postopek za študijske cikle, poklicne položaje in kariere; pred-in-pozipitne posledice, ki izhajajo iz tega, so nepregledne. Pozipitne anticipirajoče funkcije izpitov smo obravnavali v oddelkih „validnost“ in „problemi rekrutacije“. Zopet jih prizvemamo v zvezi z uporabo izpitov kot gosposvetnega instrumenta. Če izpiti fungirajo kot sredstvo za kontrolo akademskega znanja in mišljenja, potem seveda učinkujejo tudi nazaj na prilaščanje znanja.

Če služijo izpiti za izbiro naraščaja — torej kot instrument upravičevanja in selekcije — postane cilj sam po sebi, da izpit opravimo.

Učenje se ravna po izpitih, ki potem zastavljajo cilj študiju. Čim močnejši in čim bolj neizprosni je pritisk, da moramo izpit opraviti in doseči dobre ocene, tem bolj vpliva izpit na študij. Če želi študent v akademskem sistemu sploh napredovati, postane njegov študij stalno pripravljeno na izpite, ki jih še ni opravil. Docent mora računati s tem, da marljivi študenti jemljejo resno le tisti del učnih prireditev, ki ga na izpitu izprašujejo. Namesto da bi bil izpit merilo za lastni učni uspeh in pomoč pri določanju naslednjih učnih namer, postane cilj učenja. Metode, ki jih uporabljajo za merjenje učenja, definirajo cilj tega učenja.

Visokošolski izpiti so skoraj v celoti orientirani teoretično. Praktična relevantna znanja in spretnosti, ki so nepogrešljiva za poznejše izvajanje poklica, ocenjujejo na visokošolskih izpitih le redko. Za študenta, ki si želi zagotoviti dobro startno osnovo za poznejšo poklicno kariero, je dobra izpitna ocena neizogibno potreben pogoj. Tudi med svojim študijem bo — kar je dovolj protislovno — odstopal abstraktnemu, teoretičnemu znanju več pomembnosti kot znanja in spretnostim, ki so pomembna za opravljanje njegove prihodnje akademske poklicne vloge.

Oblika izpita in ocenjevanje določa tudi to, kakšno znanje in kakšne načine mišljenja si študenti prisvojijo med svojim študijem. Če odgovarja formulacija izpitnih nalog v glavnem naslovom poglavij učnih knjig, bo gola obnova obveznega penzuma naloge izpodrinila samostojno utiliterizacijo in uporabo naučene snovi. Pričakovanje in zahteve, ki naznanjajo, kaj se na izpitih nagraduje, lahko vplivajo na obliko in vsebino izpitnih dogovorov in določajo interes pričakovanja in predpostavke študentov o ciljih glede na izbrano študijsko stroko. Že govorica, da profesorji klavzurno nalogo ocenjujejo zlasti glede na reprodukcijo predpisanega penzuma in na formalno zgradbo dela, medtem ko so kritična stališča do snovi irelevantna ali pa lahko negativno ocenijo, vpliva na ravnanje pri učenju in na prisvajanje znanja študentov.

Znotraj mnogih posameznih strok se neprestano spreminjata potrebno in nujno znanje in učna snov. Zato je manj pomembno, da nakopičimo znanje, kot to, da razvijamo sposobnost uporabljati samostojno in metodično relevantno literaturo in priročnike v določeni problemski situaciji. Na večini izpitov pa pomeni uporaba pripomočkov, kot so učbeniki, priročniki etc., goljufijo in se strogo kaznuje. Če so izpiti predvsem reprodukcija znanja, postane učni proces golo kopičenje in guljenje znanja. Če pa bi študent smel uporabljati pripomočke tudi na izpitu, bi si ta načini lahko izurili sposobnosti, da bi znanja uporabljal samostojno; izpit sam bi bil kar najbolj podoben situaciji v poklicu.

Včasih trdijo, da je cilj modernega pouka, da vzgaja k sodelovanju. Tako v delovnem življenju kot tudi v raziskovalnem življenju je neobhodno potrebno, da lahko skupno z drugimi delamo na neki nalogi. Sistem ocen pa neprestano pospešuje konkurenco za najboljše ocene in ovira sodelovanje pri raziskovalnih projektivih. Dva ali več študentov, ki kolektivno obdelujejo neko raziskovalno temo, bo imelo težave s tem, da bi njihovo delo priznali kot diplomsko delo, že zaradi uradne zahteve, ki pravi, mora biti vsak študent redovan posamezno. Sodelovanje med izpitom imajo danes za tehten poskus prevare in vodi do zavrnitve izpita. Stroga kontrola kandidatov med izpitom konstatira seveda s pomanjkanjem sleherne kontrole nad ravnanjem spraševalcev in nad zanesljivostjo njihovega ocenjevanja.

Omenili bomo vsaj nekaj izpitnih oblik, ki bi lahko postale pripomoček za učenje in katerim s tem pripada neka pedagoška vrednost. Če se študent lahko prijavi, kadar hoče in kolikokrat hoče, k poskusnemu izpitu, postanejo izpiti integriran del študija. Hitro poročanje nazaj o lastnem učnem uspehu na takem izpitu lahko postane pomoč pri odločanju za sledeče učne namere, izbiro tečajev in izbiro predmetov in lahko hkrati pospešuje nadaljnje učenje. Poročanje nazaj z navedbo ene same številčne ocene nekega obširnega dela nima seveda nobene ali pa le neznamitno pedagoško vrednost. Ocenitev na poskusnih izpitih v obliki kvalitativne utemeljitve pa bi dala študentu informacije o dobrih in slabih straneh lastnega učenja, da bi s tem našel nastavke za kompenzacijska učna prizadevanja.

Že samo s tem, da dobijo študenti diferencirane informacije o tem, ali in koliko se njihovi dosežki in študijski napredki pokrivajo z izpitnimi zahtevami, lahko odstranimo precej negotovosti in živčnosti, ki ne karakterizirata le akademskih izpitov. Poskusni izpiti bi pospeševali ocenitev samega sebe, pripravljenost za kontrolo in kritiko lastnega in tujega ravnanja, avtonomijo in kritično distanco do lastne stroke, spodbujali bi nas, da pokažemo, kaj znamo. Odločilni študijski zaključni izpiti bi postali zgolj še formalni preizkus, h kateremu bi se študent javil, če bi mislil, da je za to pripravljen.

Semesterske naloge lahko, kot smo prej obravnavali, stimulirajo učenje. Manjkajoče znanje na nekem področju ne vodi več, kot pri običajnih izpitih, v katastrofo, temveč na vsak način do zasnovane kompenzatoričnih učnih prizadevanj. S tem odgovarjajo Deweyevemu principu o „learning by doing“. Učenje se godi tako, da izvajamo tisto aktivnost, ki se je moramo naučiti.

Ne pripravljamo se več na izpit, temveč se izpostavljamo stalnemu preizkušanju med lastnim delom. O reševanju problema in o obvladanju problema v tej semesterski nalogi bi morali diskutirati na nekem seminarju, katerega udeleženci bi dobili navodilo za lastno delo, nasvete med lastnim delom in kritiko lastnega dela.

Študenti naj se udeležujejo tudi razprave o tem, kaj naj se na izpitu ocenjuje, in v nekaterih primerih naj tudi sodelujejo pri izpitnem ocenjevanju, ustrezno katalogu ciljev, (ki je bil prej skupno določen) za katerega so se prej zedinili. Ni treba, da se izpiti uporabljajo izključno za ovrednotenje posameznih študentov, ampak lahko evalvirajo tudi izobraževalni sistem. Dober ali slab odgovor pri izpitu reflektira tako sposobnost, znanje in primernost nekega študenta kot tudi nivo obveznega branja in pouka.

